

سنڌو پارٽي

درجو آئون

سنڌي

درجو آئون سنڌي

علمي حاصلات

سڪندڙ:

- 08.LQ.01 گهر، پسگردائيءَ سماج ۽ ڪلاس ۽ غير روايتي ۽ روايتي نموني الڳ الڳ وڃڻ جي گفتگو، بحث مباحثي ۾ پنهنجا ويچار پختائيءَ سان رکيو.
- 08.LQ.02 گيت، بيت، گروپ گيت لاءِ تال ۽ سر ۾ ڳائي ٿو.
- 08.LQ.03 پنهنجي ڪلپنا سان ڪنهن وڏي ڪويتا، مضمون خط، آکاڻي پنهنجن لفظن ۾ لکي ٿو.
- 08.LQ.04 ساهتيه جا جدا جدا روپ پڙهي انکي سمجهي ان سان پنهنجا آزمودا، ويچار پنهنجن لفظن ۾ ٻڌائي ٿو.
- 08.LQ.05 درسي ڪتاب يا ٻيا ساهتيه جا ڪتاب، اخبارون پڙهڻ وقت ايندڙ نون لفظن / ڏکين لفظن کي سمجهڻ لاءِ ڊڪشنريءَ جون استعمال ڪري ٿو. اهي نوان لفظ پنهنجي روزمره جي ڳالهائين ۾ حالتن موجب ٺهڪندڙ نموني ڪتب آڻي ٿو.
- 08.LQ.06 الڳ الڳ مشغولين، چٽاڀيٽين جهڙوڪ پاشا جي راندين، گيت، بيت ٻڌائڻ، گفتگو، ناٽڪن، مضمون لکڻ، تقريرون وغيره ۾ چاهه سان بهرو وٺي ٿو.
- 08.LQ.07 الڳ الڳ ليکڪن ۾ پاشا جون چوڻيون ۽ اصطلاح سمجهي ڪم آڻي ٻوليءَ جي سونهن وڌائي ٿو.
- 08.LQ.08 سماج ۾ گهٽجندڙ، ٿيندڙ واقعن، قصن مسئلن کان واقف رهيو ۽ ان لاءِ پنهنجا رايو ڏئي ٿو.
- 08.LQ.09 گهٽتائين جي سلسلي، ناٽڪ جي ڪردارن، آکاڻين جي سکيا بابت ٻڌائي ٿو.
- 08.LQ.10 ديش لاءِ پريم، وڏن سان عزت ڀريو ورتاءُ فضيلت، انتظار، جهڙا ملهه ورتائي ٿو.
- 08.LQ.11 الڳ الڳ ڳالهيون ڪري سمجهي ٿو ۽ ان جو واڌارو ٿئي ٿو.
- 08.LQ.12 ڏنل مذڪور تي سوال پڇي سگهن ٿا ۽ سوالن جا جواب ڏئي سگهن ٿا.
- 08.LQ.13 ڏنل / اُڻ سڃاتل مذڪور صحيح لکڻي، صحيح رفتار ۽ صحيح اچار سان بيھڪن جي نشانين موجب پڙهن ٿا.
- 08.LQ.14 انٽرنيٽ / يوٽيوب ذريعي ڪنهن به وڏي تي ڄاڻ حاصل ڪري سگهي ٿو.

سڪن سڪارڻ جي پرڪريا

سڪندڙن کي ٻن يا گروپس / آڪيلي ۾ وجهه

ڏنا وڃن ۽ همٿايو ته...

- گهر، پسگردائيءَ ۾ آزمودو آيل، ڏنل گهٽتائين، قصن بابت ڪلاس ۾ بحث مباحثو ڪرائي. پنهنجا ويچار ٻڌائڻ جو موقعو ڏيو.
- اخبارون، مڪرن، ۽ ٻيا ساهتيه جا ڪتاب پڙهڻ لاءِ اُتساهه ڄاڻايو، ۽ پڙهيل ڳالهين جهڙوڪ راندين، ميلن ۽ منورنجن، وڃڻ بابت ٻڌائڻ لاءِ همٿايو.
- گيت بيت سرتال سان ٻڌائڻ لاءِ پاڻ ڳائي يا سي. ٻي دواران ٻڌڻ جو موقعو ميسر ڪري ڏيو ۽ کين ڪو وڏي ڏيئي ننڍا گيت، ڪويتائون پنهنجي ڪلپنا سان ٺاهي ٻڌائڻ لاءِ چئو.
- ناٽڪ ۾ الڳ الڳ ڪردار ڏيئي اداڪاري ڪري ناٽڪ پيش ڪرڻ جو موقعو ڏيو.
- ڪو وڏي ڏيئي ان تي خط، ننڍا مضمون آکاڻي، پنهنجا ويچار ٻڌائڻ يا لکڻ لاءِ ڏيو.
- ڪنهن ڳالهه جي شروعات ڪري، يا ڪي ڪردار ڏيئي آکاڻي، قصو، گهٽتائين، گفتگو لکڻ لاءِ ڏيو.
- ٻڌل، پڙهيل لفظن کي سمجهڻ لاءِ ڊڪشنريءَ جو اُپيوگ ڪرڻ لاءِ همٿايو. اهي لفظ روزمره جي ڳالهائين ۾ ٺهڪندڙ نموني ڪتب آڻين اهڙا عمدا مثال ڏيو.
- پاشا جي ليکڪن کي وڌيڪ عمدو ٻڌائڻ لاءِ اصطلاح، چوڻيون ڪم آڻڻ لاءِ سڃايو.
- پاشا جي الڳ الڳ جيئن صفت، اسر، ضمير، فعل، حرف جر، حرف جملو، ساڳي معنيٰ وارا لفظ، هر آوازي لفظ وغيره سمجهائي اُپيوگ ڪرڻ لاءِ عمدا مثال ڏيو.
- اهڙا قصا ۽ ڪهاڻيون، آکاڻيون پڙهڻ لاءِ همٿايو يا ٻڌايو جنهن سان ديش پريم جي پائون، فرض، وڏن سان فضيلت ڀريو ورتاءُ، انتظار، ۽ الڳ الڳ پائون کي سمجهڻ وغيره جهڙا ملهه وڌي سگهن.
- ڪلاس ۾ درسي ڪتاب يا ٻين ڪن ڪتابن مان ڪو مذڪور صحيح رفتار سان، سمجهي ڪري پڙهڻ جو موقعو ڏيو.
- انٽرنيٽ / يوٽيوب ذريعي ڄاڻ حاصل ڪرڻ جو موقعو ميسر ڪري ڏيو.

سرڪاري فيصلو نمبر: اڀياس ۲۱۱۶ (پر.ڪر ۴۳ / ۱۶) ايس.ڊي.۴، تاريخ ۱۶.۴.۲۵ موجب اسٽاپٽ ڪيل ڪو آرڊينينٽنگ ڪاميٽيءَ جي تاريخ ۱۷.۱۲.۲۹ جي ميٽنگ ۾ هن درسي ڪتاب کي سن ۱۹-۲۰۱۸ کان مختصر طور منظوري ڏني ويئي آهي.

سنڌو پارٽي

درجو اٺون

سنڌي

۲۰۱۸

مھاراشٽر راجيہ پائيہ پستڪ نرمتي
و اڀياس ڪرم سنشودن منڊل، ڀٽي.

پنھنجي سمارٽ فون ۾ DIKSHA APP ذريعي درسي ڪتاب جي پھرين صفحي واري Q.R. Code ذريعي Digital درسي ڪتاب ۽ ھرھڪ سبق ۾ آيل Q.R. Code ذريعي ان سبق بابت پڙھڻ / پڙھائڻ لاءِ ڪارائتيون لنڪس ملنديون.

LHI7L3

© مهاراشتر راجيم پائيم پُستڪ نرمتي و اَپياسڪرم سنشودن منڊل، پڻي-۴-۱۱۰۰۴
 مهاراشتر راجيم پائيم پُستڪ نرمتي و اَپياس ڪرم سنشودن منڊل، وٽ هن ڪتاب جا سڀ حق
 واسطا محفوظ آهن. هن ڪتاب جو ڪوبه ٽڪر ڊائريڪٽر، مهاراشتر راجيم پائيم پُستڪ منڊل
 جي لکيل اجازت کان سواءِ ڪٿي نٿو سگهجي.

چاپو پهريون : ۲۰۱۸
 سڌاريل چاپو : ۲۰۱۹

شريمتي پراچي رويندر سائي

مڪيه ڪوآرڊينيٽر

سَنڌي پاشا سَمَتي ۽
 اَپياس گت سَمَتي :

ڊاڪٽر ديال 'آشا' سپاپتي
 شري اشوڪ ڪملداس مڪتا ميمبر
 شريمتي ميران مهيش گدواڻي ميمبر
 شري وجيم راجڪمار منڱلاڻي ميمبر
 شري گوورڊن شرما 'گهايل' ميمبر
 شريمتي راجيشري جينانند ٽيڪچنداڻي ميمبر
 شريمتي ڪاجل اَنيل رامچنداڻي ميمبر
 شريمتي وندنا رامواڻي (نينڊ ڏنل ميمبر)

سنڀوڄڪ :

شريمتي ڪيتڪي جاني
 (انچارج و شيش اڌڪاري سنڌي)

سنڀوڄڪ سهايم :

شريمتي گيتا گڻيش ٺاڪر
 (ڪاپي رائٽر، سنڌي)

ٽائيپ سيٽنگ :

ڪرشنا انٽرپرائيز، ڪئمپ، پوني

چترڪار :

اَنيتا ماکيجا، جانڪي موٽواڻي
 شري يوڄين جوَسف

نرمتي :

شري سچيتانند آڦڙي (مڪيه نرمتي آفيسر)
 شري سنڊپ آجڱانوڪر (نرمتي اڌڪاري)

پرڪاشڪ :

شري وويڪ اتر گوساوي،
 پائيم پُستڪ نرمتي منڊل،
 پرياديوي، ممبئي - ۲۵.

ڪاغذ :

۷۰ جي. ايس. ايم. ڪريم وو

پرنتنگ آرڊر :

N/PB/2019-20/Qty-1000

چاپيندڙ :

M/s Sohail Ent., Thane

ڀارت جو سنوڌان

ديباچو

اسين ڀارت جا لوڪ، ڀارت کي هڪ مڪمل طور
خودمختيار سماجواڊي سَرو ڌرم ۽ سر-ڀاؤ وارو
لوڪشاهي گُڙاجيه بڻائڻ لاءِ گنڀيرتا سان فيصلو
ڪري ۽ انهيءَ جي سڀني ناگرڪن کي :

سماجڪ، آرٿڪ ۽ راجنيتڪ نڀاءُ، ويچار، اظهار،
وشواس، شرڌا ۽ اڀاسنا جي آزاديءَ درجي ۽ موقعي
جي سمانتا؛ خاطريءَ سان حاصل ڪرائڻ ۽ انهن
سڀني ۾ شخصي سؤمان ۽ راشتر جي ايڪتا توڙي
اڪنڊتا جي خاطري ڏيندڙ ڀائڻپچارو وڌائڻ لاءِ.

اسان جي هن سنوڌان سڀا ۾ اڄ تاريخ چويهين
نومبر، ۱۹۴۹ جي ڏينهن، هن ذريعي هيءُ سنوڌان
سويڪار ڪري، ان کي قانون جي روپ ۾ پاڻ کي
ارڀڻ ڪريون ٿا.

راشتر گيت

جَنَ گَنَ مَنَ اَدينايڪَ جِيَهَ هي،
پَارَتَ پايگيهَ وڌاتا
پَنجابَ، سَنڌَ، گُجراتَ، مَراڻا،
دِراوڙَ، اُتڪَلَ، بَنگَ،
وَنڌِيَهَ، هَماچَلَ، يَمُنا، گَنڌا،
اُچِچَلَ، جَلِ دَ تَرَنگَ،
تَوَ شُپَ نامي جاگي،
تَوَ شُپَ آشيسَ ماڳي،
گاهي تَوَ جِيَهَ - گاتا،
جَنَ گَنَ - مَنگَلَ دايڪَ جِيَهَ هي
پارت پايگيهَ وڌاتا،
جِيَهَ هي، جِيَهَ هي، جِيَهَ هي،
جِيَهَ جِيَهَ جِيَهَ جِيَهَ هي،

پرڻگيا

پارت منهنجو ديش آهي. سڀ
پارتو اسي منهنجا پائر ۽ پيٺر آهن.
مونکي پنهنجي ديش لاءِ پيار آهي ۽
مونکي ان جي شاندار ۽ طرح طرح جي
ورثي تي گورو آهي. مان سدائين ان جي
لائق ٿيڻ جو جتن ڪندو رهندس.
مان پنهنجن مٿن مائٽن، اُستادن ۽
سڀني بزرگن جو سمنان ڪندس ۽ هر
ڪنهن سان فضيلت ڀريو ورتاءُ ڪندس.
مان پرڻگيا ٿو ڪريان ته مان
پنهنجي ديش ۽ ديشواسين سان سڄو ٿي
رهندس. انهن جي ڪلياڻ ۽ آسودگيءَ
پر ئي منهنجو سک سمايل آهي.

پيارا شاگرد دوستو،

توهان سڀني جو درجي اٺين ۾ سواگت آهي. هن کان اڳ واري درجي ۾ به توهان سنڌو پارٽي ڪتاب پڙهيو آهي. درجي اٺين جو هي درسي ڪتاب اوهانجي هٿن ۾ ڏيندي اسان کي بيحد خوشي ٿي رهي آهي.

دوستو، سنڌي ٻولي سڀني نموني ڳالهائڻ ٻولهائڻ اچڻ لاءِ اوهانجو لفظن جو خزانو چڱو هجي، ان لاءِ هن درسي ڪتاب جون آکاڻيون، گفتگو، سبق، ڪوٽائون گيت پڙهي نوان نوان لفظ، اصطلاح، چوڻيون سکڻ لاءِ ملنديون. اسان کي ائين ٿو لڳي ته هي ڪتاب پڙهي توهانجو مائٽ پاشا لاءِ پيار وڌي.

توهان کي وڻي ان لاءِ درسي ڪتاب ۾ لفظن جي راند، ڳجهارت، مان ۾ پڙهو، پاڻ ڪريان- پاڻ سڪان، چتر ڇاڇيو، ٻڌايو، جملا بدلائي لکو. اهڙي نموني جون انيڪ مشغوليون ڏنيون آهن. ساڳي نموني وياڪرڻ جا الڳ الڳ روپ سڀني نموني ڏنا ويا آهن. ان کان سواءِ نئين نموني جي بدلائي موجب ڳالهائڻ ۽ لکڻ جو موقعو مليل آهي. توهان کي موبائيل، ڪامپيوٽر سولائيءَ سان واپرائڻ اچي ٿو. هن ٽيڪنيڪ جو اڀياس ۾ اڀيوڳ ٿئي، ان نظريي سان ڪجهه مشغوليون ڏنل آهن. وڌيڪ ڄاڻ لاءِ اٽپ وسيلي ڪيو آر ڪوڊ ذريعي هر هڪ سبق جي وڌيڪ ڄاڻ ملندي. ان جو توهان کي اڀياس لاءِ اڀيوڳ ٿيندو. سنڌي پاشا سکڻ وقت ان مان ڪجهه سکڻ، سماجڪ مسئلا سمجهڻ ۽ اهي حل ڪرڻ لاءِ اڻ ٿڌ هجي. اهو به اهميت وارو آهي. ان نظريي سان درسي ڪتاب ۾ آيل سبق، مشغولي ۽ اڀياس جو ويچار ڪريو.

هي درسي ڪتاب توهان کي وڻيو ڇا، اهو اسان کي ٻڌائيندا. توهان سڀني کي شپ ڪمائون.

(ڊاڪٽر سُنيل مڱر)

سنڇالڪ

پُٽي:

مهاراشٽر راجيہ پانيہ پُستڪ فرم تي و

اڀياسڪرم سنشودن منڊل، پُٽي.

تاريخ ۱۸ اپريل ۲۰۱۸، آڪٽ ٿيڃ

پارٽيہ سوريہ تاريخ : ۸ ويساک ۱۹۳۹

فهرست

نمبر	سبق / بيت	ليکڪ / شاعر	صفحہ
۱.	پرارتنا (بيت)	پرسرام 'ضيا'	1
۲.	پڇتاءَ	لعل هوتچنداڻي 'لاچار'	4
۳.	ڪڇڻي	-----	9
۴.	گيت	کيمن مولاڻي	14
۵.	تعلیم ٿي سڄي دولت آهي	سمپادڪ منڊل	18
۶.	سڄو ڌرم	واشديو	22
۷.	منهنجو وطن	هوندراج 'دڪايل'	25
۸.	هميشه سٺو سوچجي	سمپادڪ منڊل	29
۹.	پنجڪڙا (بيت)	گورڊن شرما، 'گهايل'	34
۱۰.	اڪبر بيربل	اجيه شنڪر لعل شوناڻي	37
۱۱.	زندگي (بيت)	ريڪا سچديو پوهاڻي	40
۱۲.	سڄائي جو انعام	-----	42
۱۳.	گُل ڪلايون اڱڻ ۾ (بيت)	نندلعل راجپال 'نردوش'	45

۱. پرار ٿنا

ٻڌو. ڳايو.

تو بخشيون آسان ڪي، لکين نعمتون،
 ديا سان انهن ۾، تون وجهه برڪتون.
 سنيون عادتون ڏي، سنيون خصلتون،
 ته پنهنجون سڌاريون آسپن حالتون.
 ڏيآلو آسان ٿي، اها ڪر ڏيا،
 ڇڏن ٿي رهي تنهنجو نالو سڌا.
 ڪنن سان ٻڌون، تنهنجي هر دم ثنا،
 اکين سان ڏسون شان تنهنجو پيا.
 نمسڪار توکي هميشه ڪريون،
 ۽ سڙ تنهنجي چرڻن ۾ هر دم ڌريون.

نوان لفظ:

برڪت = واڌارو
 ثنا = ساراھ

نعمتون = وردان
 سڌا = سڌائين

بخشيون = ڏنيون
 خصلتون = خوبيون
 شان = ڊڊڻو، جלוو.

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ پن جملن ۾ لکو.

- (۱) شاعر ڇا ۾ برڪتون وجهڻ لاءِ چوي ٿو؟
- (۲) پنهنجون حالتون سڌارڻ لاءِ ايشور کان ڇا گهريو ويو آهي؟
- (۳) ڇڏڻ تي ڪنهنجو نالو رهنڻ لاءِ چيل آهي؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- (۱) شاعر ڪنن ۽ اکين لاءِ ڇا ٿو چوي؟
- (۲) 'پرارتنا' بيت جو سار لکو.

سوال ۳: خال ڀريو.

- (۱) تو بخشيون آسان ڪي نعمتون.
- (۲) ديالو آسان ٿي اها ڪر
- (۳) توکي هميشه ڪريون.

سوال ۴: بيت جي آڌار تي سٽون پوريون ڪريون.

- (۱) سنيون عادتون آسڻ حالتون.
- (۲) ڪنن سان تنهنجو پيا.

پورڪ آپياس

(۱) شعر بند ٿي عملي ڪر

سنيون عادتون شان تنهنجو پيا.

ڇوڪڻن ۾ ڏنل لفظن جا ساڳي ۽ معنيٰ وارا لفظ لکو.

آکين	سدا

(i) 'هردم' لفظ جا آکر ڪر آڻي، نوان لفظ تيار ڪريو:-

- (۱) (هميشه)
- (۲) (ساهم)
- (۳) (ساڳيو)
- (۴) (گني)

(۲) هيٺ ڏنل بيان لاءِ 'سٺي عادت' يا 'خراب عادت' برٽڪيٽ ۾ لکو:

- () ۱) هميشه سچ ٻڌائجي.
- () ۲) دير سان اٿڻ گهرجي.
- () ۳) وقت جو قدر ڪرڻ گهرجي.
- () ۴) کاڌي کائڻ کان اڳ هٿ ڌوئڻ گهرجن.
- () ۵) ٻاهريون جنگ فوڊ کائڻ گهرجي.
- () ۶) روز ڪسرت ڪرڻ گهرجي.
- () ۷) صبح جو اٿڻ سان ۽ رات جو سمهڻ کان اڳ بَرش ڪرڻ گهرجي.

(۳) سنڌيءَ ۾ ڪيترا مشهور پراڻا ٿيڻ آهين. انهن مان جيڪي توهان کي وڻن آهي ڪلاس ۾

گڏجي ٻڌيو.

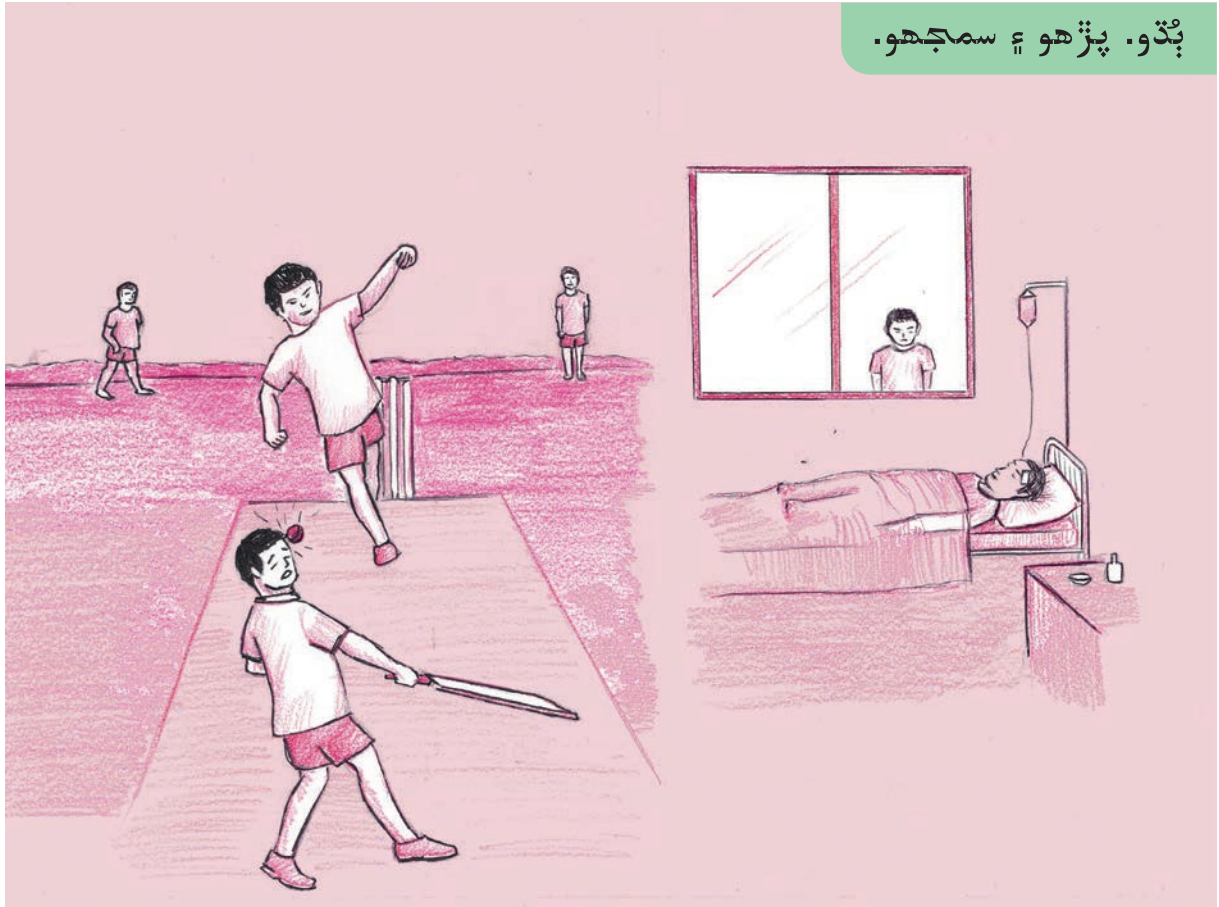
ڀاڻ ڪريان - ڀاڻ سڪان

۱. هيٺ ڏنل مان سڀ آکر ڪٿي به لفظ ٺاهي انهن جا الڳ الڳ جملا ڏنل مثال موجب لکو:

لفظ ۽ جملا	آکر
۱. هاسٽل ۾ رهندي مان مائٽن کي ڏاڍو ياد ڪندو آهيان. ۲. اسان کي پڪين پسن تي ڏيا ڪرڻ گهرجي.	مثال: (د) (آ) (ي)
۱. ۲.	(و) (ر) (ز)
۱. ۲.	(آ) (ر) (چ)
۱. ۲.	(ل) (ر) (ع)
۱. ۲.	(ز) (آ) (ي) (ن)
۱. ۲.	(ي) (ت) (ر)
۱. ۲.	(ڪ) (و) (ل)

۲. پڇتاءَ

ٻُڌو. پڙهو ۽ سمجھو.

ڪرڪيٽ هڪ رومانچڪ راند آهي. پل - پل رانديگرين ۽ درشن جي منهن جو هاويو بدلاجندو رهندو آهي. چونڪو يا چڪو لڳڻ سان درشڪ پنهنجين پنهنجين ڪرسي تان اُٿي بس، خوشيءَ مان تازيون وڄائيندا آهن ته وري رانديگر جي آڻوت ٿيڻ تي ڏک کان پنهنجا ٻئي هٿ پنهنجن هٿن تي رکي افسوس ظاهر ڪندا آهن. اسڪول ۾ مڃلي جا ٻار اڪثر پاڻ ۾ گڏجي هيءَ راند ڪندا آهن.

سوسائٽيءَ جي ٻارن کي به ڪرڪيٽ راند ۾ ڏاڍي دلچسپي هئي. هر آرتوار يا موڪل جي ڏينهن سوسائٽيءَ جي پاسي واري ميدان تي پندرهن - ويهه ٻار گڏجي راند ڪندا هئا. اڄ آرتوار هئڻ سبب سوسائٽيءَ جا ٻار ڪرڪيٽ راند ڪري رهيا هئا. سڀني ٻارن کي راند ۾ ڏاڍو آئندو اچي رهيو هو. چوٽڪي - چڪي لڳڻ تي ٻارن خوشيءَ وڃان تازيون ٿي وڃايون. وري ڪن ٻارن وات سان سيتيون وڄائي رانديگرن ۾ اتساهه ٿي پريو.

ڪرڪيٽ راند ۾ رومانچ تڏهن وڌي ويندو هو جڏهن برجو بولنگ ڪندو هو ۽ سامهون وري ڪشور بٽنگ ڪندو هو.

برجوءَ جي پهرئين ٽي بال تي ڪشور بائونڊري هڻين. ٻئي بال تي به وري هن ساڳئي نموني بائونڊري هڻين. پر برجو نراس ڪونه ٿيو ۽ هن جي اڳلي بال کي وڪيٽ ڪيپر ساجن ڪڇ ڪري خوشيءَ مان هڪدم چلائي ڇڏيو، ”آڻوت“. برجوءَ ڏک پائي، ٽپو ڏيئي ساجن کي پاڪر پاتو. ٻيا رانديگر به ڊوڙندا برجوءَ سان هٿ ملائڻ لڳا. پر ڪشور اُتي ئي ڪريز تي بيٺو رهيو ۽ برجوءَ کي چوڻ لڳو ته بال بٽ سان نه پر زمين تان ٽپو کائي ساجن جي هٿن ۾ پيو آهي. تنهنڪري هو آڻوت ڪونهي. ان ڳالهه تان برجو ۽ ڪشور جي وچ ۾ لفظي چڪتاڻ آهستي آهستي وڌندي پئي ويئي. سڀيئي ٻار برجو ۽ ڪشور کي پنهنجي پنهنجي نموني سمجهاڻڻ جي

ڪوشش ڪندا رهيا.

آخر گهڻي بحث کانپوءِ ’ڪشور آئوٽ ڪونهي‘ اهڙو فيصلو ورتو ويو. برجوءَ کي اهڙي غلط فيصلي تي ڪاوڙ لڳي ۽ هن اڳلو بال سايو ڪري اهڙي نموني اڇلايو جو سڌو وڃي ڪشور جي مٿي تي لڳو. ڪشور جي هٿن مان بئٽ ڪري پيئي ۽ هو ڀڙ زمين تي ڪري پيو. سڀ ٻار ڊوڙنڊا ڊوڙنڊا ڪشور وٽ آيا ۽ هن جي مٿي مان وهندڙ رت کي ڏسي هيسجي ويا. گهٻراهت وڃان هڪ ٻار ڊوڙ پاڻي ڪشور جي ماءُ پيءُ کي وٺي آيو. ڪشور کي اسپتال ۾ وٺي آيا. ڊاڪٽر يڪدم هن جو علاج شروع ڪيو. مٿي تي پنج ٽاڪا هڻي سور ۽ ننڊ جون سيون هنيا ٿونس ته جيئن آرام مليس.

ٻئي ڏينهن تي سوسائٽيءَ جا سڀ ٻار ڪشور کي اسپتال ۾ ڏسڻ آيا. ڪو ٻار ڪشور جو هٿ پڪڙي سڌڪڻ تي لڳو ته وري ڪو هن جي ڳلن تي پيار ڀريا هٿڙا گهمائڻ تي لڳو. سوسائٽيءَ وارا به ڪشور کي ڏسڻ لاءِ ايندا رهندا هئا. اهڙي نموني لڳ ڀڳ سڀ مٿ مائٽ، اوڙي پاڙي وارا، يار دوست اسڪول جا هر ڪلاسي ڪشور جي صحت جو حال احوال پڇي اسپتال مان ٿي ويا. پر جيڪڏهن ڪير هن کان پڇڻ ڪونه آيو ته اهو هو برج جو. ڪشور سمجهي ويو برج ڊپ کان کيس ڏسڻ ڪونه ٿو اچي. پر تڏهن به الائي ڇو پڪ هئس ته هو موقعو وٺي ضرور ايندو. تنهن ڪري هن جون نظرون اڪثر در طرف هونديون هيون. برجوءَ جو من به ڪشور کي ڏسڻ لاءِ ڏاڍو تڙقندو هو. پر ڊپ ۽ سنڪوچ کان چاهيندي به هو اسپتال ڪونه آيو. پر آخر هڪ ڏينهن من وس ٿي هو اسپتال ويو. دريءَ جي اوٽ ۾ بيهي لپٽا پاڻي ڪشور کي ڏسڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو.

ڪشور جي نظر اوچتو دريءَ جي اوٽ ۾ بيٺل برجوءَ تي پيئي. ان وقت هو روم ۾ بلڪل اڪيلو سمهيل هو. هن هٿ جي اشاري سان برجوءَ کي روم اندر اچڻ لاءِ چيو. برج جو همت ٻڌي ڊڄندو سَهمنڊو ڪشور وٽ آيو ۽ هن جي ٻنهي هٿن کي پنهنجن ٻنهي هٿن ۾ جهلي رڻندي چوڻ لڳو، ”ڪشور، مون کي معاف ڪر.“

”برجو، معاف ڪرڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي، راند ۾ ته اهو ٿيندو رهندو آهي.“

”ڪشور! برابر آهي. ڪرڪيٽ راند ۾ اهڙا ڌڪ ته لڳندا رهندا آهن. پر جيڪو بال تنهنجي مٿي تي لڳو هو اهو بال مون سايو ڪري ئي اڇلايو هو. پر پوءِ مون کي ان جو پڇتاءُ ٿيو. جوش ۾ هوش وڃائڻ نه گهرجي. اها سڪيا اڪثر وڏا ڏيندا رهندا آهن. پر مون ان انمول سڌانت جو عمل ڪونه ڪيو. ڪشور، مان تنهنجو ڏوهي آهيان. تون مون کي مار.“ ائين چئي برج ڪشور جي هٿن کي پڪڙي پنهنجن ڳلن تي مارڻ لڳو.

”برجو، تون هيءُ ڇا ڪري رهيو آهين“ ڪشور پنهنجا هٿ برجوءَ جي هٿن مان ڇڏائيندي چيو.

”ڪشور، مون کي معاف ڪر.“ ائين چئي برج وري اوچنگارون ڏيئي روئڻ لڳو.

”برجو، تنهنجو ڪوبه ڏوهه ڪونهي. منهنجو ئي ڏوهه آهي. مان ئي گنهگار آهيان. مون ڪوڙ ڳالهايو هو. ان ڪوڙ جو ڏنڊ ته ضرور پوڳڻو پوندو نه! بس اهو ڏنڊ، اها سزا تنهنجي هٿان ملي ويئي آهي.“ ڪشور هلڪي مرڪ چپن تي آڻي چيو.

”ڪشور، ڏنڊ... سزا... گنهگار.... تون ڇا ٿو چوڻ چاهين؟... مون کي پورو سمجهه ۾ ڪونه ٿو اچي!“ برج جو عجب مان ڪشور کان پڇيو.

”برجو، تنهنجي بال تي مان سچ پچ آئوٽ هئس، تڏهن به مان ڪوڙ ڳالهائي پاڻ کي صڪيح ۽ توکي غلط ثابت ڪرڻ لاءِ تو سان جهڳڙو ڪرڻ لڳو هئس. پنهنجي ڳالهه مڃائڻ لاءِ مان ڏاڍيان ڳالهائي توکي گهٽ وڌ چوڻ لڳس. بس ڏٺي ۽ مون کي ڪوڙ جي سزا ڏني. برج جو، مان توسان انجاءِ ٿو ڪريان ته اڄ کانپوءِ ڪڏهن به، ڪهڙين حالتن ۾ به مان ڪوڙ ڪونه ڳالهائيندس.“ ائين چئي ڪشور برجوءَ جي ٻانهن کي هيٺ ڇڪي پنهنجي ڇاتيءَ سان لڳايو.

ڪشور ۽ برج ٻئي پنهنجي ڪئي تي پڇتاءَ جا آنسون وهائي سڌڪندا رهيا.

هيسجي وچڻ = ڏکي وچڻ

ڏوهي = گنگهار

ڪاوڙ ڪرڻ = غصو ڪرڻ

سنڪوچ = هٻڪ

انجام ڪرڻ = واعدو ڪرڻ

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- (i) ڪرڪيٽ راند ۾ ٻار تازيون ڪڏهن وڃائيندا آهن؟
- (ii) ڪشور بر جوءَ کي ڇا چيو؟
- (iii) بر جوءَ ڪاوڙ لڳڻ تي ڇا ڪيو؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- (i) ڪرڪيٽ کي رومانچڪ راند ڇو چيو ويو آهي؟
- (ii) سوسائٽيءَ جا سڀ ٻار اسپتال ڇو ويا؟
- (iii) ڪشور جون نظرون اڪثر در طرف ڇو هونديون هيون؟
- (iv) ڪشور بر جوءَ کان معافي ڇو ورتي؟
- (v) هن ڪهاڻيءَ مان توهان کي ڪهڙي سکيا ملي ٿي؟

سوال ۳: خال ڀريو:

- (۱) سوسائٽيءَ جي ٻارن کي به راند ۾ ڏاڍي دلچسپي هئي.
- (۲) بر جوءَ جي پهرئين ئي بال تي ڪشور هئڻين.
- (۳) ڪشور سمجھي پيو ته بر جو کان کيس ڏسڻ ڪونه ٿو اچي.

سوال ۴: (الف) هيٺ ڏنل جملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن:-

- (۱) ”معاف ڪرڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي. راند ۾ ته اهو ٿيندو رهندو آهي.“
- (۲) ”مون کي معاف ڪر.“

(ب) صفتون ٺاهيو.

دلچسپي، اثر، جوش، لفظ

(ث) هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ ڏيئي جملي ۾ ڪم آڻيو.

انجام ڪرڻ، هيسجي وچڻ، اوچنگارون ڏيئي روئڻ.

پورڪ آڀياس

(۱) ٽڪر تي عملي ڪر:

ڪشور جي نظر اوچتو ڳلن تي مارڻ لڳو.

(i) ڏنل هدايت موجب ٻه - ٻه لفظ ڳولهيو:

- (۱) (بدن جا عضوا)
 (۲) (گهر جا حصا)
 (۳) (ٻه پاتر)
 (۴) (علم سان لاڳاپو رکندڙ)

(ii) وچ وارو اکر ڀري لفظ ٺاهيو:

ن	ظ	ر
س	يا
ع	ل
ما	ڻ
هم	نق

(iii) پر جيڪو بال تنهنجي مٿي تي لڳو هو اهو بال مون ساڻو ڪري ٿي اڇلايو هو.

مٿئين ست ۾ مان مناسب لفظ ڳولهي ڇاڪو پورو ڪريو :-

اسم	ضمير	صفت	فعل

(iv) برتڪيت مان مناسب لفظ ڳولهي خال ڀريو:

(زخم، گنهگار، اصول، بزرگ)

- (۱) اها سڀيا اڪثر ڏيندا رهندا آهن.
 (۲) مان تنهنجو آهيان.
 (۳) راند ۾ اهڙا ته لڳندا رهندا آهن.
 (۴) پر مون ان انمول جو عمل ڪونه ڪيو.

(v) برابر جملن لاء ✓ ۽ غلط جملن لاء ✗ لکو:

(۱) ڪشور ۽ بر جوءَ جي ساڳي دوستي هئي.

(۲) جوش ۾ هوش وڃائڻ نه گهرجي.

(۳) بر جوءَ زوريءَ ڪشور جي مٿي تي بال اڇلايو هو.

(۴) بر جو پڇتاءَ کان پري هو.

(vi) ڏنل ٽڪر گفتگوءَ جي روپ ۾ لکو: شروعات جون ستون ڏنل آهن.

ڪشور: بر جو، ٻاهر ڇو بيٺو آهين؟ آندر اچ

بر جو: ها - ها - تو سان ملڻ ئي آيو آهيان...

ويا ڪرڻ

ظرف

اُهو لفظ جيڪو فعل، صفت يا ٻئي ظرف سان لاڳاپو رکي ٿو ۽ جنهن مان وقت، جاءِ، ريت، قدر، انداز، ناڪار، قبوليت وغيره جي معنيٰ نڪري ٿي اُن کي ظرف چئبو آهي.

جئن ته: هاڻي، مٿي، آهستي، نه، ها، وغيره.

مثال طور: (۱) گهوڙو آهستي ڏکيو. (۲) انب تمام منو آهي.

(۳) مان هميشه ماءُ پيءُ جو چيو مڃيندو آهيان.

هيٺين جملن مان ظرف ٻولهي لهو:

(۱) مون ڪالھ هڪڙو نانگ ڏٺو.

(۲) هو آهستي آهستي پڙهي ٿو.

(۳) باهه تيز ٻري ٿي.

(۴) ٿورو ترسو، اڻيل جلد موٽندو.

(۵) هو چڱو ٻڌي ٿو.

۳. ڪڇڻي

ڪڇڻيءَ جو گلوبل برانڊنگ ڪرڻ جو سرڪار فيصلو ڪيو آهي. ڪڇڻي هاڻ برگر، پيزا ۽ چائومن وانگر گلوبل فوڊ بڻجي ويندي، ان ۾ ڪوبه شڪ ڪونهي.

ڀارت سرڪار چاهي ٿي ته ڪڇڻي به دنيا جي هر ريسٽورانٽ جي رنڌڻي ۾ ميسر ٿئي ۽ دنيا جي سڀني ملڪن ۾ لوڪ پريم ٿئي.

۲ نومبر ۲۰۱۷ع دهليءَ ۾ نئشنل فوڊ فيسٽيول ملهايو ويو. جنهن ۾ دنيا جي هر ملڪ جي کاڌي جون وئراڻيون کائڻ ۽ ڏسڻ وٺڻ مليون. ۴ نومبر ۲۰۱۷ع تي پرڏان منٽري جي حاضريءَ ۾ اٺ سؤ ڪلوگرام چانورن جي ڪڇڻي تيار ڪئي ويئي جو هڪ ورلڊ رڪارڊ آهي. ان سان گڏ ڀارت جي هن ريسپيءَ جو به ڪافي ماترا ۾ پرچار ٿيو آهي ۽ اهڙي نموني انٽرراشٽري سطح تي به ڀارت جي هن ريسپيءَ جي رڌڻيءَ جي طريقي جي سڃاڻپ وڌندي.

سوال آهي ته ان لاءِ ڪڇڻيءَ کي ٿي ڇو چونڊيو ويو؟ ڪڇڻي حقيقت ۾ ايڪتا جي نشاني آهي. غريب چاهي شاهوڪار، هندو چاهي مسلمان ڪڇڻي هرڪو چاهه سان کائي ٿو. وري اها ڀارت جي هر ڀرانت جا رهواسي کائيندا آهن.

ڪڇڻيءَ ٺاهڻ لاءِ رواجي طور چانور، دال ڀاڄيون ۽ مصالحن جو استعمال ڪيو ويندو آهي.

اُتر ۽ اوڀر وارن ڀرانتن ۾ چانورن جي پٽڊائش وڌيڪ ٿيندي آهي ته وري مٽيه ۽ ڏڪڻ ڀارت ۾ دالين جي. مصالح اولهه ۽ ڏڪڻ ڀارت ۾ جهجهائين. ان ڪري ڪڇڻي ڀارت کي سڀني ڀرانتن ۾ کاڌي ويندي آهي. ان طرح سڀني ڀرانتن جو ڪڇڻيءَ ۾ يوگدان آهي ۽ پوري ڀارت کي جوڙي رکيو آهي. ٻين لفظن ۾ چئجي ته ڪڇڻي معنيٰ سڄو هندوستان!

ڪشمير کان وٺي ڪينيا ڪماريءَ تائين ڪڇڻي ٺاهڻ جا بيشڪ الڳ الڳ طريقا ۽ نالا آهن پر شيءَ ساڳي آهي. ڪشمير ۾ پيلي چانورن جو پرساد ٺاهيو ويندو آهي، جنهن کي ’تهري‘ چوندا آهن. ڪشمير جي پوڄا ڪشميري پنڊت ڪڇڻيءَ جي پوڄ سان ڪندا آهن. پنجاب ۽ هريانا ۾ ڪڇڻيءَ ۾ مڱن جي دال ۽ ٻاجهري به ملائي ويندي آهي. راجسٿان ۾ سردين ۾ ٻاجهريءَ جي ڪڇڻي کاڌي ويندي آهي. ڪڇڻيءَ سان گڏ ڀاڄي به کائڻ پسند ڪندا آهن. گجرات ۾ ڪڇڻيءَ جو سواد ٿورو منو هوندو آهي ۽ ڪڙهيءَ سان گڏ کاڌي ويندي آهي. اُتر ڀرديس ۾ ڪڇڻيءَ کي وڌيڪ سواڊي بڻائڻ لاءِ ان ۾ ڀاڄيون به وڌيون وينديون آهن ۽ ان کي ’تهري‘ چوندا آهن. اولهه بنگال ۾ دسهڙي جي موقعي تي يعني ڏرگا پوڄا وقت پرساد طور ڪڇڻي ورهائي ويندي آهي. اهو پرساد مصالحن سان ڀرپور ۽ ڏاڍو سواڊي هوندو آهي. ڪرناٿڪ ۾ ڪڇڻيءَ کي ’بيسي بيلي پات‘ چوندا آهن. هن ڪڇڻيءَ ۾ هر قسم جا اناج گڏيا ويندا آهن. ڏڪڻ ڀارت ۾ ڪڇڻيءَ ۾ ڪارا مرچ ۽ ڪاڇا وڌا ويندا آهن. اوڙيسا ۾ ڪڇڻيءَ کي ڪيڇڙي چوندا آهن، جنهن ۾ ادرڪ پڻ وڌي ويندي آهي. جڳنات پوريءَ جو پرساد به ڪڇڻيءَ جو هوندو آهي جيڪو ڏاڍو سواڊي ۽ مشهور آهي. پونگل ڏڪڻ ڀارت جو هڪ مشهور اُتسو آهي. اُتسو تي پرساد جي روپ ۾ ڪڇڻي ڏني ويندي آهي، هن پرساد کي ٿي پونگل چوندا آهن. آندرا پرديش ۽ تيلنگانا ۾ ڪڇڻيءَ جو رنگ ۽ روپ ڪجهه اڻڻ هوندو آهي. حيدرآباد ۾ نان ويڄ ڪڇڻي ڏاڍي مشهور آهي جنهن کي ڪڇڻي ڪيما ڪٽا چوندا آهن. سنڌين جي ڪڇڻي چانور ۽ دال جي ٺهيل هوندي آهي، جنهن ۾ سڄي گيهه جو تڙڪو ڏيندا

آهن، جيڪا ڏهي، پاپڙ سان کاڌي ويندي آهي. هاڻ ته ان ۾ ٿوريون پاجيون جهڙوڪ پيز، گجر جا سنڀا ٽڪر ڪري وجهي ڪچڙي ٺاهي ويندي آهي جا تمام سواڊي ٿيندي آهي. سوامي نارائڻ مندرن ۾ پرساد طور ورهائجندڙ ڪچڙي جو سواڊ به ڪڏهن وساري نه سگهيو.

آبرويد ۾ ڪچڙيءَ کي امرت جهڙو درجو ڏنل آهي جنهن کي ’ڪر شرا‘ چوندا آهن. ’ڪر شرا‘ جو مطلب آهي ٻن شين کي برابر حصي ۾ ملائي رڌڻ. آبرويد جي ڪتاب ”پاو پرڪاش نگهنتو“ ڪر شرا ٺاهڻ جي وڏي ڏنل آهي، جنهن مطابق چانورن ۽ دال کي ساڳئي حصي رسيءَ ۾ کڻي پاڻيءَ ۾ وجهي رڌبو آهي. پوءِ ان ۾ سينڌو لوڻ، ادرڪ ۽ هڻڻ جو تڙڪو ڏنو ويندو آهي. ان کي ڪر شرا چوندا آهن جيڪو امرت وانگر هوندو آهي.

آبرويد ۾ مڪر سنڪرانتيءَ کان وٺي هوميءَ تائين ڪچڙي کائڻ جو مناسب وقت ٻڌايو ويو آهي. آبرويد مطابق وات، پٺ، ڪف جو سنتولن بگڙجڻ سان بيماريون ٿينديون آهن. ڪچڙي وات، پٺ ۽ ڪف جي وچ ۾ ميزان رکڻ جو ڪاريه ڪندي آهي. اڄ جو وڻيان به اسانجي ابن ڏاڏن جي مڪتائن جي پٺپراڻي ڪري ٿو. ڏنو وڃي ته ڪچڙيءَ ۾ ڦوٽ بخش جزن جو صحيح سنتولن آهي يعني چانور، دال، گيهه سان آسانڪي ڪاربوهاڻيڊريٽس، پروٽين، فائبر ۽ صحيح ماترا ۾ سٺي ملي ٿو. (پارٽيم سنڌو سڀا ممبئي جي نيوز ليٽر نان ورٽل).

نوان لفظ:

مڃتا = قبوليت

پٺپراڻي ڪرڻ = همٿائڻ

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو:

- (۱) ڪچڙي بابت سرڪار ڪهڙو فيصلو ڪيو آهي؟
- (۲) ڪشمير ۾ گُبير جي پوڄا لاءِ ڪهڙو پرساد ٺاهيندا آهن؟
- (۳) راجسٿان ۾ سردين ۾ چاچي ڪچڙي ٺاهي ويندي آهي؟
- (۴) ڪرناٽڪ ۾ ڪچڙيءَ کي ڇا چوندا آهن؟
- (۵) آبرويد موجب بيماريون ڇو ٿينديون آهن؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو:

- (۱) ڪچڙيءَ کي گلوبل فوڊ لاءِ ڇو چونڊيو ويو آهي؟
- (۲) سنڌي ڪچڙي ڇا جي ٺهيل هوندي آهي؟
- (۳) ’ڪر شرا‘ ڇا کي چوندا آهن؟

سوال ۳: هيٺين ۾ خال ڀريو:

- (۱) ڪچڙيءَ سان گڏ به کائڻ پسند ڪندا آهن.
- (۲) اتر پرديش ۾ ڪچڙي وڌيڪ سواڊي بڻائڻ لاءِ ان ۾ وڌيون وينديون آهن.
- (۳) اوڙيسا ۾ ڪچڙيءَ کي چوندا آهن.
- (۴) ڏکڻ ڀارت جو هڪ مشهور اُتسو آهي.
- (۵) ڪچڙيءَ ۾ جو صحيح ميزان آهي.

سوال ۴: ضد لکو:-

(۱) ايڪتا (۲) برابر (۳) وڌيڪ (۴) امرت (۵) جهجهڻا

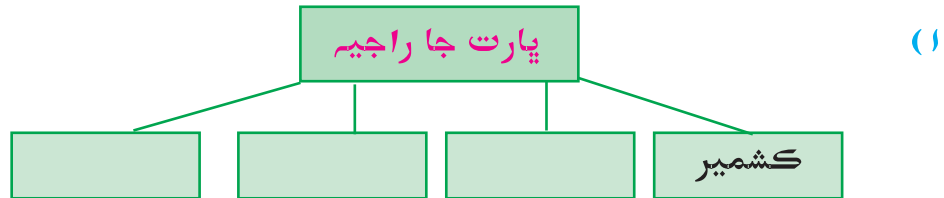
سوال ۵: صفتون ٺاهيو:

(۱) سرڪار (۲) سواد (۳) بيماري (۴) وقت (۵) حقيقت

پورڪ آڀياس

۱. ٽڪر تي عملي ڪر

ڪشمير کان وٺي ڪنڊا ڪماريءَ ڪڏهن به وساري نه سگهيو.

(۲) اولهه بيهنگال ۾ درگا پوڄا وڏو راڄپوت اُتسو هوندو آهي..
برٽڪيت مان مناسب لفظ ڪٽي ڳول ڀريو.
(گڻيش اُتسو، پونگل، نوراترا، ويساڪي.)

(۳) هڪ سٺ ۾ جواب ڏيو.

(الف) ڏکڻ ڀارت ۾ ڪچڙي ڪيئن ٺاهي ويندي آهي؟

(ب) 'تهري' نالي جي ڪچڙي ٺاهيندڙ آستان لکو.

(۴) "سنڌين جي ڪچڙي" وڌيڪ ٽي پنهنجا ويچار لکو.

۲. جوڙا ملايو.

(۱) دال	سانبڙ
(۲) پالڪ	ڄمون
(۳) گلاب	پنير
(۴) ملائي	ماڪڙي
(۵) اڊلي	ڪوٽا

۳. گهر ۾ پنهنجي ماءُ کان هيٺيون شيون ٺاهڻ سکو ۽ ان جو طريقو لکو.

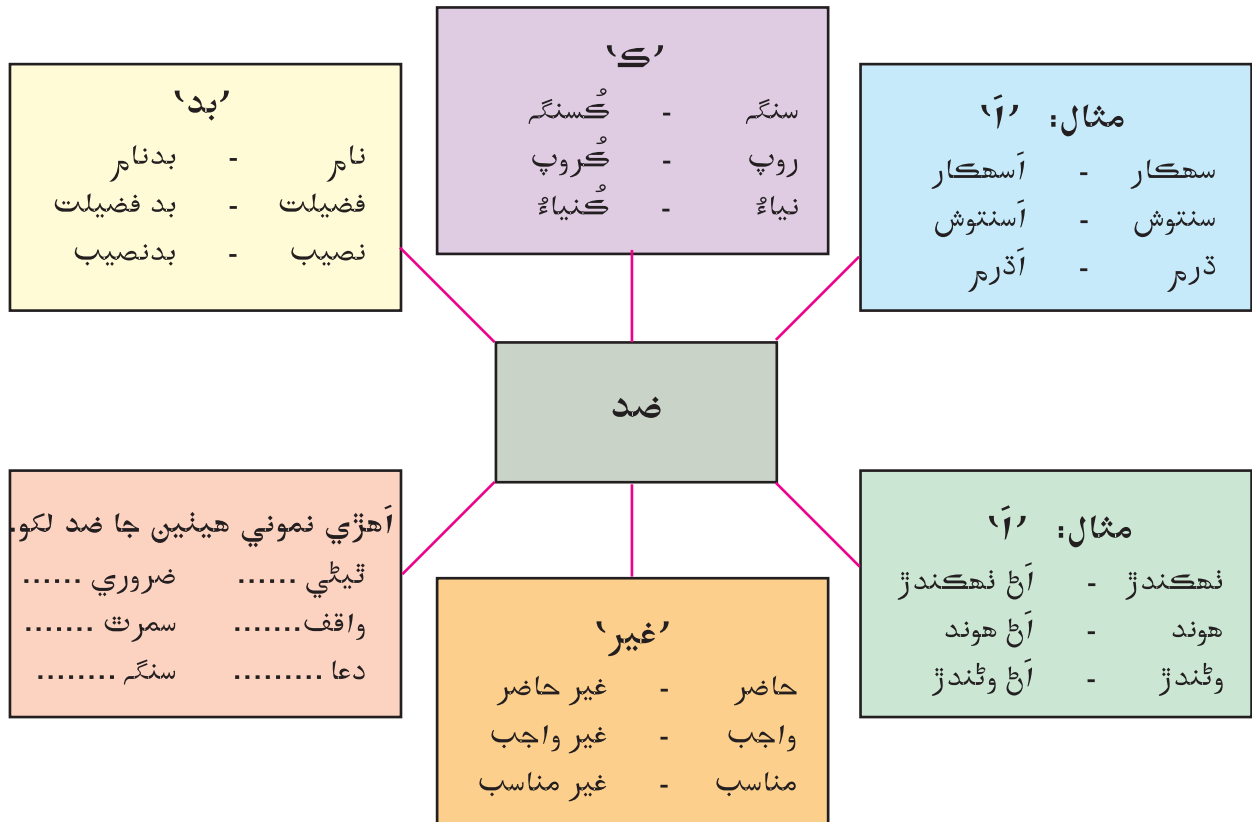
(۱) سيٽل ڊپل روٽي / ڦلڪا (۲) چاش ۾ بريد (۳) پڪوڙا

ڀاڻ ڪريان - ڀاڻ سڪان

۱. آ، ڪ، بد، اڻ، غير،

اِهي اکر اڳياڙين جي روپ ۾ ڪم آڻي ضد ٺاهي سگهبا آهن.

۲. مثال موجب چؤڪندا ڀريو:

اچڻ	وڃڻ	(۴) اُڻڻ	
چڪڻ		(۵) روڻارڻ	
ٻڌڻ		(۶) ٻولھڻ	
روئڻ		(۷) رُسڻ	

۳. هيٺ برئڪيٽ ۾ ڏنل مناسب چوڻي پهاڪو ڪم آڻي جملا پورا ڪريو:

(سنگم تاري ڪسنگم ٻوڙي، آهي ته عيد نه ته روزو، آه غريبان قهر خدائي، ڦڙي ڦڙي ٿلاو، به ته ٻارهان.)

- (۱) ڪنهن به غريب، لاچار کي ڪڏهن به ستائڻ نه گهرجي. چو ته چيو ويو آهي -----
- (۲) هر مهيني مان بئنڪ ۾ ڪجهه پئسا بچائيندو آهيان، سچ چيو ويو آهي -----
- (۳) رميش ته بچت ۾ وشواس نه ڪندو آهي. بس جيڪو ڪمائيندو آهي، يڪدم خرچ ڪري ڇڏيندو آهي، سچ چيو ويو آهي -----
- (۴) ڊاڪو رتناڪر ستنن جي صڪبت ۾ رشي والميڪي بڻجي ويو، سچ چيو ويو آهي -----

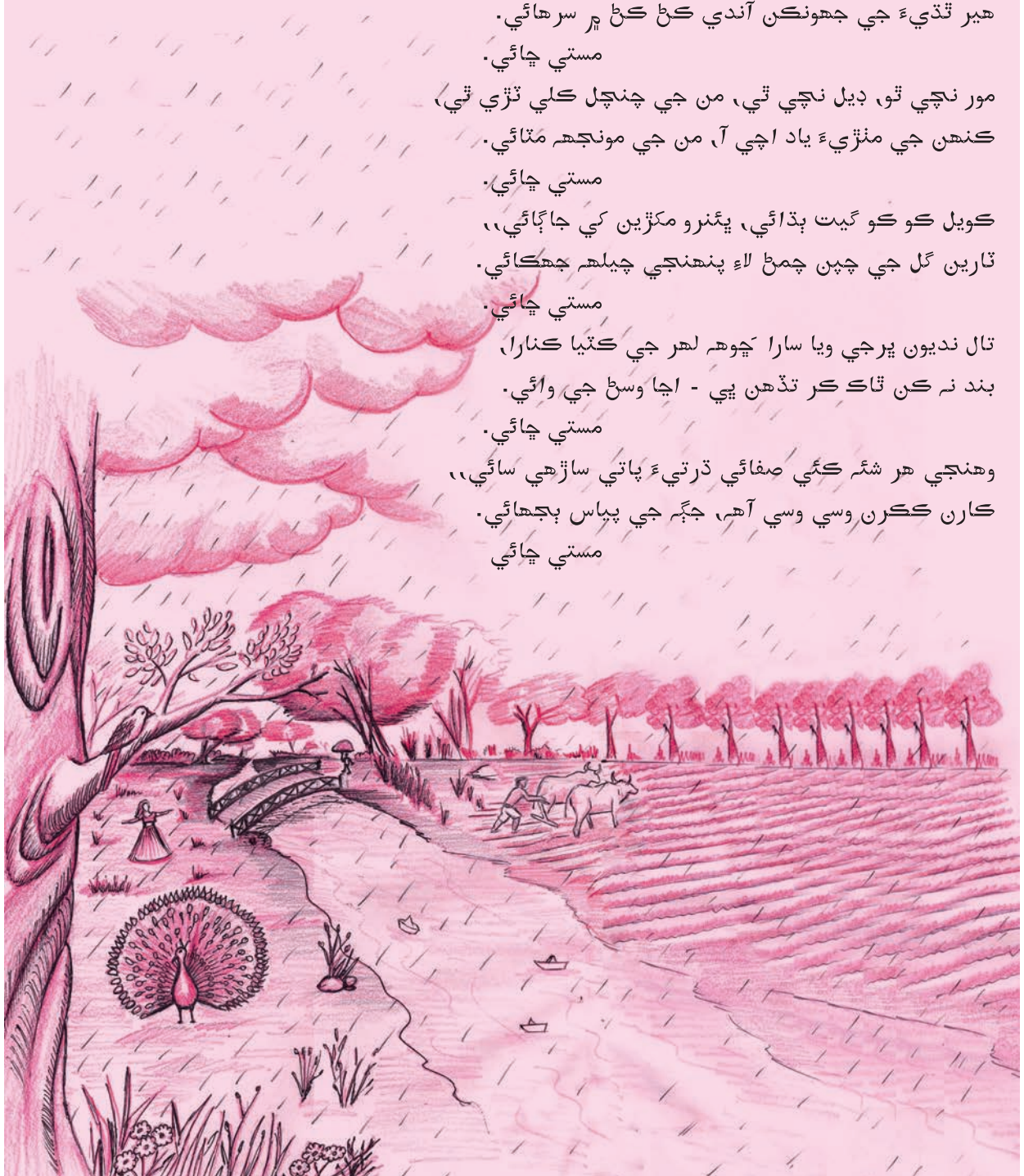
پُٽي جو سٽر

ڏسو. ڇاچيو. ڇر ڇا ڪريو ۽ ٻڌايو.
پُٽي بابت ڄاڻ حاصل ڪري لکو.

ٻڌو. ڳايو.

سانوڻ جي رت آئي، مستي ڇاڻي،
 بوندو برسن بجليون ڪڙڪن،
 ڪڪرن موج مچائي، مستي ڇاڻي.
 ڌرتي جهومي، اُٺر جهومي، ڌار ڌار ۽ پن پن جهومي،
 هير ٿڌيءَ جي جهونڪن آندي ڪڙ ڪڙ ۾ سرهائي.
 مستي ڇاڻي.
 مور نچي ٿو، ڊيل نچي ٿي، من جي چنچل ڪلي ٽڙي ٿي،
 ڪنهن جي منڙيءَ ياد اچي آ، من جي مونجهه مٽائي.
 مستي ڇاڻي.
 ڪويل ڪو ڪو گيت ٻڌائي، پٿرو مڪڙين کي جاڳائي،
 ٿارين گل جي چپن چمڻ لاءِ پنهنجي چيلهه جهڪائي.
 مستي ڇاڻي.
 نال نديون ڀرجي ويا سارا ڇوهه لهر جي ڪتيا ڪنارا،
 بند نه ڪن ٿاڪ ڪر تڏهن پي - اڃا وسڻ جي وائي.
 مستي ڇاڻي.
 وهنجي هر شءُ ڪئي صفائي ڌرتيءَ پاتي ساڙهي ساڻي،
 ڪارن ڪڪرن وسي وسي آه، جڳهه جي پياس بجهائي.
 مستي ڇاڻي

رُت = مُندَ،	بَرَسَن = وَسَن،	اَنَبَرُ = آسمان،
جهونڪن = جهوپن،	سَرهائي = خوشي،	چنچل = چلولي،
وهنجي = سنان ڪري،	پياس پُجهائڻ = اُچ مِٽائڻ،	تال = تلاو

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- (۱) سانوڻ جي رُت ۾ ڪڪر ڪيئن مڙج مچائڻ ٿا؟
- (۲) برساتي مُند ۾ ڌرتي ۽ آڪاس ڇا ڪندا آهن؟
- (۳) شاعر هن گيت ۾ ڪڪرن جو ڪهڙو چتر چٽيو آهي؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- (۱) ڪهڙا پڪي سانوڻ جي مينهوڳي ۾ ڪيئن مڙج مچائيندا آهن؟
- (۲) شاعر 'مستي ڇاڻي' ور ور ڪري ڇو لکيو آهي؟

سوال ۳: بيت جي آڌار تي ستون پوريون ڪريو.

- (۱) جهولا جهولين مستي ڇاڻي.
- (۲) مورُ نچي ٿو مونجهه مٽائي
- (۳) ڪويل ڪوڪو چيلهه جهڪائي.
- (۴) وهنجي هر شءِ پياس پُجهائي.

سوال ۴: (الف) هن بيت مان 'چ' ۽ 'جهه' سان شروع ٿيندڙ ٽي ٽي لفظ ٻولهي لکو:

(ب) هن بيت مان ڪي به پنج اهڙا لفظ ٻولهي لکو، جيڪي هنديءَ ۾ به ڪتب ايندا آهن.

سوال ۵: خال پريو:

- (۱) ٿڌيءَ جي جهونڪن آندي ڪَڪَ ڪَڪَ ۾ سرهائي.
- (۲) ڪنهنجي ياد اچي آ، من جي مونجهه مٽائي.
- (۳) تال نديون پر جي ويا سارا، چوهم لهر جي ڪتبا

پورڪ آپياس

(۱) شعر بند تي عملي ڪر

مور نچي ٿو اڃا وسڻ جي وائي.

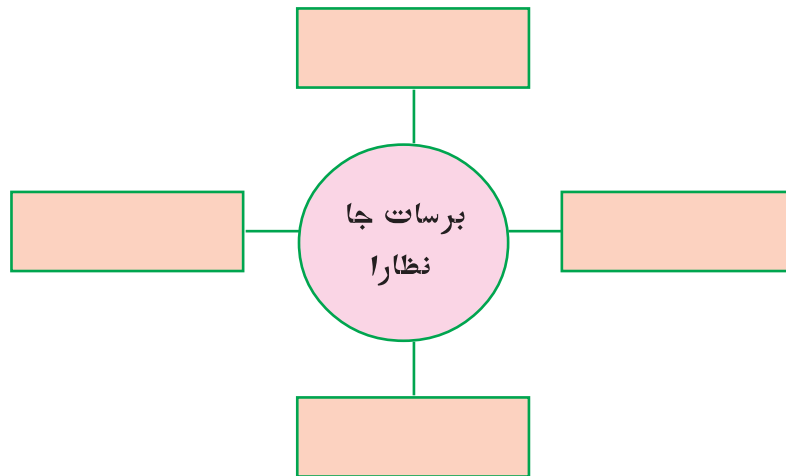
(i) مناسب جواب چوڪنڊن ۾ لکو:-

گيت ٻائي.	
نچي ٿو.	

(ii) جوڙا ملايو:-

نازڪ	(۱) پوئٽرا
ياد	(۲) ناريون
مڪڙيون	(۳) ڪلي
چنچل	(۴) منڙي

(iii) هيٺيان چوڪنڊا پورا ڪريو:-

(۲) 'جيڪڏهن برسات نه پوي ته' ان وشيه تي پنهنجا ويچار لکو:

(۳) انٽرنيٽ تي وڃي ڄاڻ حاصل ڪريو ته ڀارت وانگر ٻيا ڪهڙا ملڪ آهن، جتي برساتي مند هوندي آهي.

(۴) توهان کي ڏنل بيت جون ڪهڙيون سٽون وڻيون ۽ ڇو؟

(۵) قدرت جي شين مان آسانگي گهڻو ڪجهه سڪڻ لاءِ ملي ٿو. مثال جيئن ڌرتي آسان کي سهنجي ٿي.

گڻ سيکاري ٿي. تيئن هيٺ ڏنل شيون ڇا سيکاري ٿيون. لکو.
(تارا، سڄ، پاڻي، ڪمل جو گل، ڏيئو، ميهندي، گلاب جو گل)

...

ڀاڻ ڪريان - ڀاڻ سڪان

۱. هيٺيون ٽڪر پڙهي مشغوليون ڪريو:-

گهمڻ جو شوق مونکي ننڍي هوندي کان ئي آهي. البت اها هڪ نرالي ڳالهه ته اڄڪلهه نوڪريءَ جي وقت ۽ ٻين مشغولين سبب ان لاءِ وقت گهٽ ملندو آهي. هر روز صبح جو اٽڪل ساڍي چئن بجي اٿندو آهيان. ان جو اصل ڪارڻ به اسڪول واري زماني ۾ ستر تي سوير نڪرڻ جي عادت آهي.

(۱) ٽڪر مان لفظ ڳولهيو:

(۱) وڌ، جو ضد	(۲) شام جو ضد
(۳) 'جيتوڻيڪ' معنيٰ ڏيکاريندڙ	(۴) 'لڳ ڀڳ' معنيٰ ڏيکاريندڙ
(۵) عدد ڏيکاريندڙ لفظ	(۶) 'غتر' جو هر آوازي لفظ

(۲) ٽڪر تي آڌار رکندڙ ۲ سوال ٺاهيو:

(۳) 'منهنجو شوق' وٽي ڪجهه ڄاڻو:

۲. هيٺين جملن مان ليک ڏنل لفظ وياڪرڻ موجب سڃاڻو:

- (الف) آسان سُڀاڻي نئين ڪار خريد ڪندا سين. (ب) ڀارت سڻي راند کيڏي پر هو هارائجي ويو.
 (پ) مونکي ڀاءُ لاءِ رڪڙي گهرجي.
 (پ) مان امتحان ۾ اول ايندس.

۳. زير، زير، پيش جي ڪري بدل سڌ

مثال کي ڏيان ۾ رڪي ٻين لفظن لاءِ گهٽ ۾ گهٽ ٻه جملا لکو.

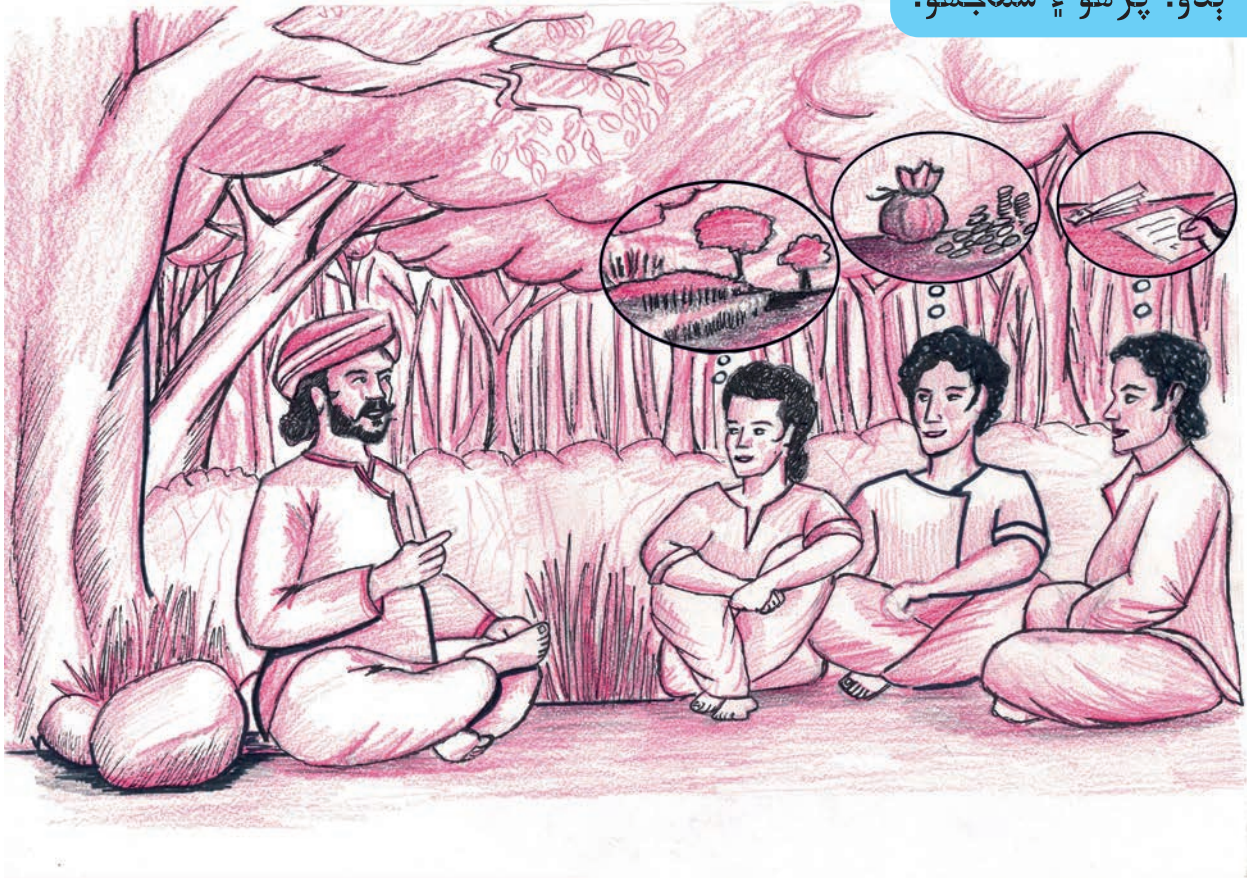
مثال: سر

- (i) سر: مان ديش لاءِ سر ڏيندس
 (ii) سر: سرون پتين ٺاهڻ ۾ ڪم اينديون آهن.
 (iii) سر: لتا منگيشڪر جو سر ڪوئل وانگر منو آهي.

- (۱) سڌ
 (۲) پت
 (۳) پت
 (۴) وٽ
 (۵) ڪٿ
 (۶) سڪ

۵. تعليم ٿي سڃي دولت آهي

ٻُڌو. پڙهو ۽ سمجھو.

هڪ راجا هو. راجا کي هميشه پرڄا جو اونو هوندو هو. پرڄا سڀي ستابي هجي، ان لاءِ هو بيحد يتن ڪندو رهندو هو. ڪڏهن ڪڏهن ته اڪيلو، جدا جدا ويس ڪري، رات جو گهمندو رهندو هو. ان لاءِ ته هو پاڻ پرڄا جا دڪم - درد محسوس ڪري سگهي.

ائين ئي هڪ ڏينهن، هڪ نئون ويس ڌاري راجا عوام جي ڇاڇ ڪرڻ نڪتو. ائين ڪندي ڪندي هو جهنگلن جي رستن وڃي پهتو. اوچتو آسمان ۾ بادل ڇانڊجي ويا. تيز طوفاني برسات پوڻ لڳي. ڏينهن جو ئي ڄڻ رات ٿي ويئي. راجا کي چڱيءَ طرح سان ڪجهه به نظر نه پيو اچي. ائين پڻ ڪندي پڻ ڪندي راجا جهنگل جي ٻاهرين حد تائين پهتو. بڪه اُچ ۽ ٽڪاوت ڪري، هو هڪ وڻ هيٺان ويٺو. ان وقت ئي ننڍڙا ٻار، اتان لانگهائو ٿيا. راجا ٻارن کي سڏ ڪري چيو ”ٻارو، هت آڇو“ مون کي ڏاڍي بڪه لڳي آهي. ڇا توهان منهنجي مدد ڪري سگهو ٿا؟ هڪ ٻار چيو، ”ها، سائين، اسان جو گهر ويجهو آهي، بس توهان ٿورو ترسو. اسين اڃهو آياسين.“ ائين چئي ٿيئي ٻار ڊڪندا ويا ۽ جهٽ اُنهن راجا لاءِ کاڌو پاڻي آندو. راجا تمام خوش ٿي چيو، ”ٻارو، سچ پچ توهان اوکي مهل منهنجي مدد ڪئي آهي. مان راجا آهيان“ مان توهان تي فخر محسوس ڪيان ٿو.“ توهان جي ان نيڪ ڪم لاءِ مان توهان کي انعام ڏيڻ چاهيان ٿو. ٻڌايو، توهان کي ڇا گهرجي؟ ڪجهه دير بعد هڪ ٻالڪ چيو، مون کي توهان وڏي زمين ڏيو.

سڀ ڪجهه ملندو. ”راجا جواب ڏنو.

ٻيو ٻار خوشيءَ مان چيو، ”واهه، پوءِ ته منهنجي مُراد به پوري ٿيندي. مان غريب آهيان. مونکي ڏن دولت گهرجي جئن مان سٺو کائي سگهان، سٺو پهري سگهان، خوب موج مستي ڪيان.“ راجا ورائيو، ٻچڙا، مان توکي جام جام ڏن ڏيندس، هاڻي تئين ٻالڪ جو وارو هو. راجا هُن کان پڇيو، گهر، جيڪو گهرڻو آڻيئي.“

تئين ٻالڪ ورندي ڏيندي چيو، ”منهنجو سڀو آهي، مان خوب پڙهائي ڪيان ۽ اوچي تعليم حاصل ڪريان.“ راجا چيو، ”واهه! تنهنجي پڙهائيءَ جي پوري ذميواري منهنجي.“ آهڙي نموني راجا پنهنجي ماڳا موٽيو. محلات ۾ وڃڻ شرط تنهي ٻارن جون گهرجون پوري ڪرڻ جو جوڳو بندوبست ڪيو.

تيون ٻار ڏينهن رات مڪنت ۾ لڳي ويو. وقت گذرندي هو نوان نوان گرنٽ پڙهندي هڪ برڪ ودوان بڻيو. راجا تئين ٻالڪ کي جو هاڻي شاستر - آرٽ ۾ ماهر هو، پنهنجي راج ۾ منتريءَ جو پڌ ڏنو.

پهرين ٻالڪ جنهن گهر - زمينون ورتيون هيون، ٻوڏ سبب سندس سڀ برباد ٿي ويو. ٻيون ٻالڪ، جنهن ڏن دولت حاصل ڪئي هئي، هن سڀ پئسو موج مستيءَ ۾ وڃائي ويٺو. گهڻين پئسي سبب هُن ۾ خراب عادتون گهر ڪري چڪيون هيون، اهڙو به وقت آيو، جو سڀ پيسا وڃائي واپس غريب ٿي ويو. ٻئي ٻالڪ هاڻي راجا وٽ، پنهنجي دوست مطلب منتريءَ سان ملڻ آيا، اداس ٿي منتريءَ کي چيائون: آسان راجا کان انعام وٺڻ وقت عزيز پل ڪئي هئي. آسان وٽ گهر زمينون، پيسا ڪجهه به نه رهيو آهي. تڏهن منتري کين چيو، ”ڪنهن وٽ به ڏن دولت هميشه نه رهندو آهي. اهو ته ايندو - ويندو رهندو آهي. صرف تعليم ئي آهي، جا آسان وٽ دائما رهندي آهي تعليم ئي سڄي دولت آهي.“

نوان لفظ:

مطابق = انوسار

يتن = ڪوشش

اونو = خيال

دائما = هميشه

عزيز = وڏي

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- ۱) راجا کي ڪنهن جو اونو هوندو هو؟
- ۲) ٻارن راجا کي ڪهڙي مدد ڪئي؟
- ۳) پهرين ٻار راجا کان انعام ۾ ڇا گهريو؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا ٿوري ۾ جواب لکو.

- ۱) پرڃا کي سڀو ستابو رکڻ لاءِ راجا ڪهڙا يتن ڪندو هو؟
- ۲) جهنگل ۾ راجا جي ڪهڙي حالت هئي؟
- ۳) تئين ٻار جو ڪهڙو سڀو هو؟

سوال ۳: (الف) هيٺين جا ضد لکو.

رات، ڏک، راجا، نوڪر

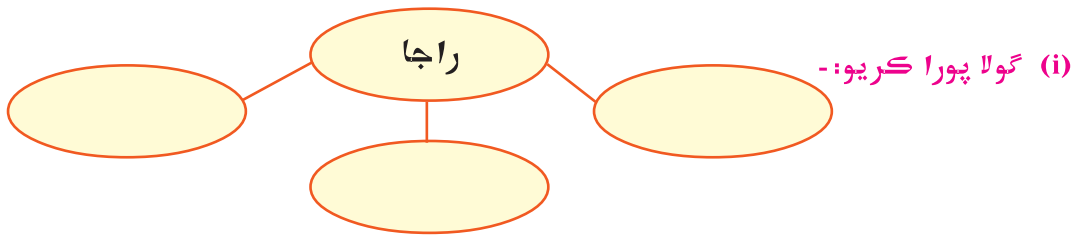
(ب) ساڳي ۽ معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو..

(الف)	(ب)
دولت	ٿاڻو
وقت	خواب
سپنو	دڪي
اُداس	ڏن

پورڪ آڀياس

ٽڪر تي عملي ڪم

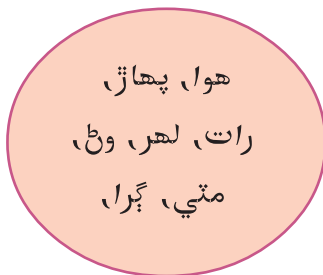
اٿين ٽي هڪ ڏينهن انعام ڏيڻ چاهيان ٿو.

(ii) 'ڪنهن' ڪنهن کي، ڪالمر پورا ڪريو:-

ڪنهن کي	ڪنهن	(1) آسین اجهو آياسين
		(2) مان راجا آهيان.
		(3) ٻارو هت آچو.
		(4) توهان ٿورو ترسو.

(iii) ٽڪر ۾ 'طوفاني' لفظ برسات سان ڪم آندل آهي. طوفاني سان ٺهڪندڙ لفظ گول مان چونڊي لکو:

- (1) طوفاني
 (2) طوفاني
 (3) طوفاني
 (4) طوفاني

(iv) آسان جو گهر ويجهو آهي. جملي موجب خال ڀريو:-

ضمير	اسم	حرف جر	فعل

حرف جر

هيٺيان ڄملا پڙهو:

- ۱) ڪتاب ٽيبل تي پيو آهي. ۲) لفافو کيسي ۾ آهي. ۳) چوڪرو مندر ڏانهن ويو.
 - ۴) راجيش ماءُ کي پرڻام ڪيو. ۵) راڻي ۽ پتا لاءِ پاڻي آندو.
- پهرئين جملي ۾ 'تي' لفظ ٽيبل ۽ ڪتاب جو لاڳاپو ڏيکاري ٿو. ٻئين جملي ۾ '۾' لفظ کيسي ۽ لفافي جو لاڳاپو ڏيکاري ٿو. ساڳئي نموني 'ڏانهن' لفظ چوڪري ۽ مندر، 'کي' لفظ راجيش ۽ ماءُ 'لاءِ' لفظ راڻي ۽ پتا جو لاڳاپو ڏيکاري ٿو.
- اهي لفظ جيڪي اسر يا ضمير جي پٺيان اچن ۽ انجو لاڳاپو ٻئي اسر يا ضمير سان ڏيکاري ٿو، انهن کي 'حرف جر' چئجي ٿو.

هيٺين جملن مان حرف جر ڳولهيو:

- ۱) هرڪنهن لاءِ قرب ۽ همدرديءَ جي پاونا رکجي. ۲) رميش ڪالهه ممبئي مان آيو.
- ۳) منهنجي مامي وٽ وڏي لٽبرري آهي. ۴) آسانجي اسڪول ۾ ساليانو جلسو ملهائيو ويو.
- ۵) سڀ سونا سڪا زمين تي ڪري پيا.

پاڻ ڪريان - پاڻ سڪان

خط

۱. پنهنجي ننڍي ڀاءُ کي امتحان ۾ پهريون نمبر اچڻ تي واڌايون ڏيندي خط لکو.
۲. پنهنجي اسڪول جي سالياني جلسي ۾ بهرو وٺڻ لاءِ هيڊ ماستر کي خط لکو.
۳. ميونسپل واسطيدار عملدار کي پنهنجي ايراضيءَ ۾ وڻ ڀوکائڻ لاءِ عرض ڪندي خط لکو.
۴. توهانجي وارڊ جي نگرسيوڪ کي پاڻيءَ جي اٿاڻ دور ڪرڻ لاءِ خط لکو.

آکاڻي

۱. ڏنل شروعات مان آکاڻي پوري ڪريو:-
- هڪ دفعي جي ڳالهه آهي. سيماءَ ريماءَ ٻئي ساهيڙيون گڏجي ميلي ۾ گهمڻ ويون.....
۲. ڏنل لفظن مان آکاڻي ٺاهي لکو.
- ڌرمو، ڪٽو، چور، بچائڻ.
۳. ٽپن مان آکاڻي ٺاهي لکو:-
- ٻه ٻليون - مٺائي - باندر - تارازي - باندر جو مٺائي ڪاڻڻ - نصيحت - سِر

گفتگو

۱. ترين ۾ مسافري ڪرڻ وارن ٻن مسافرن وچ ۾ گفتگو لکو.
۲. پاڻيءَ جي بچت لاءِ ٻن دوستن يا ساهيڙن جي وچ ۾ گفتگو لکو.
۳. هوا ۽ پاڻيءَ وچ ۾ گفتگو لکو.

۶. سچو ڌرم

ٻُڌو. پڙهو ۽ سمجھو.

بزرگن جي چوڻي آهي ته پاڙو آڻو آڻڻ ٿيندو آهي. متن - مائٽن کان وڌيڪ پاڙيسري مددگار ثابت ٿيندا آهن. پر پريم نگر ۾ رهندڙ سروانند شاستري ۽ مولانا محمد علي ان چوڻي جي اُبتڙ ٿي ڪم ڪري رهيا هئا. ٻنهي جا گهر هڪ ٻئي جي سامهون هئا. هو جڏهن به هڪ ٻئي جي سامهون اچي ويندا هئا ته هڪ ٻئي کان منهن ڦيرائي اهڙي ريت هليا ويندا هئا جو سندن چهرن مان ڌرمي ۽ مذهبي ڪٽرپڻو لڪي نه سگهندو هو.

ٻئي طرف ٻنهي جي ٻارن ۾ پاڻ دوستي هئي. هو مائٽن کان لڪي لڪي پاڻ ۾ گڏجي راند - روڻ ڪندا هئا. هڪ ڏينهن ڀر واري باغ ۾ شاستريءَ جي پندرهن ورهين جي نرملا اُٻاڻڪي ويٺي هئي ته مولانا محمد عليءَ جو ڏهن ورهين جو پٽ رحيم آيو. پٺيان اچي نرملا جون اکيون هٿن سان بند ڪيون ته سندس هٿ آلا ٿي ويا ۽ هو واٽڙو ٿي ويو. ”ديدي! ڇا تون روئي رهي آهين؟“

”رحيم، اڄ ’رکشا ٻنڌن‘ جو ڏڻ آهي!“

”ته ڇا، رکشا ٻنڌن ڏينهن ڇوڪريون روڻنديون آهن؟“

”نه، رکشا ٻنڌن تي پينر، پنهنجي پائرن کي رکڙي ٻڌنديون آهن. پر مونکي ته ڪو پاءُ ڪونهي! ان ڪري

اکين ۾ پاڻي ٿو اچي. من به اُداس ٿئي پيو!“

”ديدي، تون مونکي ئي پنهنجو پاءُ سمجھ.“

نرملا جي اُداسي ڀر ڪري اڏامي وئي ۽ سندس اکين ۾ عجيب خوشيءَ جي چمڪ اچي ويئي. نرملا

هڪدم، رحيم کي رکڙي ٻڌي ڇڏي. ”اڄ کان تون ئي منهنجو ڀاءُ آهين، توکي ئي منهنجي رکشا ڪرڻي پوندي.“

”ديدي، مان ته اڃا ننڍڙو آهيان.“ رحيم کلندي چيو، ”تون وڏي آهين. پاڻ توکي ئي منهنجي رکشا ڪرڻي پوندي.“

نرملا ۽ رحيم جي تهڪڙن سان ماحول ۾ پوترتا جي سڳند پکڙجي ويئي.

هڪ ڏينهن رحيم پنهنجي هم ڪلاسين سان گڏ، اسڪول وڃڻ لاءِ پل پار ڪري رهيو هو جو، هڪ شيطان چوڪري کيس ڏکوڙو ڏنو ۽ رحيم نديءَ ۾ ڪري پيو. ٻين چوڪرن واکا ڪرڻ شروع ڪيا. ”بچايو بچايو... رحيم کي بچايو. هو نديءَ ۾ ٻڏي رهيو آهي. پر ڪنهن به کي نديءَ ۾ ٽپو ڏيڻ جي همت ڪونه ٿي. ان وقت نرملا، به پنهنجي ساهيڙين سان پل تان لنگهي ته ڪن تي آواز پيس. هن ڏٺو ته رحيم غوطا کائي رهيو هو. کيس ترڻ ڪونه ٿي آيو. ڪنارو پري ڪونه هو. نرملا هڪدم نديءَ ۾ ٽپو ڏنو ۽ گهڻي جفاڪشي ڪري رحيم کي ڪناري تائين گهلي آئي.

چوڪرا ۽ چوڪريون اسڪول ڪونه ويا ۽ رحيم کي اسپتال کڻي ويا. نرملا ڊاڪٽر کي چيو - ”هي رحيم آهي. منهنجو ننڍڙو ڀاءُ. مان پريم نگر ۾ رهندي آهيان. رحيم جي بابا جو نالو مولانا محمد علي آهي. مان توهان کي اڱڊريس ٿي ڏيان - کيس اطلاع ڏيئي گهرائي وٺو!“

رحيم جي پيٽ ۾ پاڻي ڀرجي ويو هو. ڊاڪٽر سندس پيٽ مان پاڻي ٻاهر ڪڍيو. رحيم جو بابو مولانا محمد علي اسپتال ۾ پهچي ويو. ايتري ۾ نرملا جو پتا سروانند شاستري به اتي اچي پهتو. مولانا جي پٽ رحيم کي نرملا بچايو هو. اهو ٻڌي مولانا جي من مان مذهبي ڪٽرپڻو اڏامي ويو ۽ نرملا کي پاڪر پاڻي شاباسي ڏنائينس. شاستري ۽ مولانا جي اکين ۾ آنسون تري آيا. هڪ ٻئي کي چيائون، ”انسانيت ئي سڀ کان وڏو ۽ سچو ڌرم آهي!“

نوان لفظ:

اُٻاڻڪي = اڪيلي
غوطا کائڻ = ٽپيون هڻڻ
جفاڪشي = ڪشمڪش
اطلاع ڏيڻ = ڄاڻ ڏيڻ

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

ٻڙرڱن جي ڪهڙي چوڻي آهي؟

(۲) سروانند شاستري ۽ مولانا هڪ ٻئي کان منهن ڦيري ڇو هلندا هئا؟

(۳) رحيم ۽ نرملا جو پاڻ ۾ ڪهڙو ناتو هو؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

(۱) باغ ۾ نرملا اُٻاڻڪي ٿي ڇو ويٺي هئي؟

(۲) رحيم نديءَ ۾ ڪيئن ڪري پيو؟

(۳) نرملا رحيم کي ڪيئن بچايو؟

(۴) مولانا محمد جو مذهبي ڪٽرپڻو ڪيئن اڏامي ويو؟

سوال ۳: هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

غوطا کائڻ، ٽپي پوڻ، اطلاع ڏيڻ، جفاڪشي ڪرڻ.

سوال ۴: هيٺيان جُملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن؟

- (۱) ”آڄ رکشائين جو ڏڻ آهي.“
- (۲) ”مان ته آڃا ننڍڙو آهيان.“
- (۳) ”مان پريم نگر ۾ رهندي آهيان.“
- (۴) ”انسانيت ٿي سڀ کان وڏو ۽ سچو ڌرم آهي.“

سوال ۵: هيٺين لفظن جا ضد لکو.

اُبتڙ، دوستي، پٺيان، اُداس، ڌرمي.

سوال ۶: هيٺين لفظن جون صفتون لکو.

پوتر، اُٻاڻڪائي، مدد، عجب

پورڪ آڀياس

(۱) ٽڪر تي عملي ڪم

بزرگن جي چوڻي آهي ڪٿي ٿو لکي نه سگهندو آهي.

(i) ’مت مائٽ‘ هڪ مرکب لفظ آهي. هيٺ ڏنل چوڪنڊي مان مناسب لفظ چونڊي مرکب لفظ پورا ڪريو:-

	ڪوٽ		هوش	پڇ، پار، واڌ، پاڙو، حواس
	آر		ساڙ	

(ii) ڏنل هدايت پڙهي جملا وري لکو

- (۱) بزرگن جي چوڻي آهي (ليک ڏنل لفظ بدران مناسب لفظ ڪم آڻيو).
- (۲) بني جا گهر هڪ ٻئي جي سامهون هئا (جملي ۾ ’لڳ ڀڳ‘ لفظ ڪم آڻيو).
- (۳) پاڙو آيو امڙ ٿيندو آهي (جملي ’اهو سچ آهي‘ سان شروع ڪريو).
- (۴) متن مائٽن کان پاريستي وڌيڪ مددگار ثابت ٿيندا آهن. (جملي کي عدد واحد (Singular) ۾ بدلايو).

(iii) هڪ لفظ ۾ جواب ڏيو:

- (۱) نگر جو نالو
- (۲) پريم جو ساڳي معنيٰ وارو لفظ
- (۳) گهٽ جو ضد

۷. منهنجو وطن

ٻُڌو. ڳايو.

هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.
مصريءَ کان منيرو، ماکيءَ کان منيرو،
قربان تنهن وطن تان ڪريان پنهنجو تن بدن
هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.

پنهنجي وطن جي آءُ جي حالت ڪريان بيان،
سڌڪي پوي زمين هنجون هاري آسمان،
دکڙا وطن جا ساريندي، منهنجو چلي ٿو من،
هي منهنجو وطن، هي منهنجو وطن، منهنجو وطن.

منڙي وطن کان آءُ رکي ڪي به نه واريان
جيڪي هڪٻي ڏيئي وري ڪين پڇاريان.
دل ۾ هميشه شال رهي، ديش جي لڳن.
هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.

جي چاهه اٿم ڪا ته وطن شاد ڏسان مان،
آزاد ڏسان مان، وري آباد ڏسان مان،
مٽي اُنهيءَ ۾ آهه، دکايل جي دل مڱن،
هي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن.

نوان لفظ:

هنجئون هارڻ = زور سان روئڻ، سڌڪي ٻوڏ = روئي ٻوڏ

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- (۱) دڪايل جي دل ڪهڙي ڳالهه ۾ مڱن آهي؟
- (۲) ”منهنجو وطن“ ۾ شاعر ڪهڙي دلي چاهنا ڏيکاري آهي؟
- (۳) دڪايل پنهنجي وطن لاءِ ڪهڙي قرباني ٿو ڏيڻ چاهي؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا ٿوري ۾ جواب لکو.

- (۱) منهنجو وطن ڪوٽا، اڄوڪي دور ۾ ڪهڙي اهميت رکي ٿي؟
- (۲) شاعر جو من ڇو ٿو ڇلي؟

سوال ۳: خال ڀريو :-

- (۱) دل ۾ هميشه شال رهي جي لڱن.
- (۲) پوي زمين، هنجون هاري آسمان

سوال ۴: هيٺ ڏنل بيت جي ستن جي سمجهاڻي لکو:

منڙي وطن کان آءُ رکي منهنجو وطن، منهنجو وطن.

پورڪ آپياس

شعر بند تي عملي ڪم:

- (۱) پنهنجي وطن جي آءُ ديش جي لڱن.

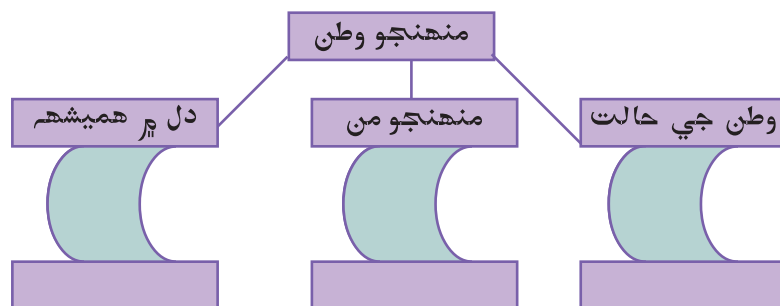
(i) هيٺ ڏنل جملن سان لاڳاپو رکندڙ ستون ٻولهي لکو:-

- (۱) ڌرتي روئي پوي.
- (۲) وطن جون تڪليفون ٻڌايان.

(ii) بيت جي ستن تي آڌار رکندڙ صحيح جملي لاءِ ✓ ۽ غلط جملي لاءِ ✗ لکو:

- (۱) آسمان زار زار روئي ٿو. () (۳) ديش ڪافي ترقي ڪئي آهي. ()
- (۲) ديش ۾ دڪه درد آهن. () (۴) هميشه مان ديش بابت ئي سوچيان. ()

(iii) خاڪو پورو ڪريو.

(۲) ڏنگين مان مناسب جواب ڳولهي خال ڀريو:-

(اُڱتيهه، ست، ڀارت، مالها، ايڪتا، اُنيڪتا، گلن، ناز، لوڪشاهي)

منهنجو نالو آهي. منهنجي ديش جو نالو آهي. مونکي پنهنجي ديش تي آهي. جدا جدا ڌرم، جدا جدا جاتيون، هت هڪ ۾ وانگر پرويل آهن. دنيا جي وڏي ۾ وڏي آسان جو ڀارت ديش آهي. گل راجپوت مرڪزي ايراضيون ڀارت جي ۾ دروازن تيون.

(۳) ڏنل مٿيون ٽڪر خال ڀري، سچو وري لکي اُن تي ڇهه سوال ٺاهيو.

(۴) هيٺين سنڌي سورويرن بابت نيت ذريعي ڄاڻ حاصل ڪريو ۽ ڪلاس ۾ ٻڌايو.

شري پير رامچنداڻي

اڏمرل آر. ايڇ. ٿهلياڻي

بريگيڊيئر شري رام هيرا

(۵) هيٺين ڏنل بابت چرچا ڪريو. ٻڌايو ۽ ڄاڻ لکو.

ڀونڌل

رڪشا ٻنڌڻ

مٿيش اُتسو

هولي

هيٺيان جُملَ پڙهو.

- (۱) آسین مهابلیشور ۽ لونا ولا گهمڻ ویاسین.
 - (۲) ڊاکٽر دوا ڏني پر فائدو نه ٿيو.
 - (۳) منوج کي امتحان ۾ سُنيون مارڪون نه مليون ڇو ته هُن اُپياس گهٽ ڪيو.
 - (۴) ستون رانديگر موهن يا سوهن ٿيندو.
- مٿين جُملن ۾ 'پ', 'چو نه', 'يا' لفظ ٻن لفظن يا ٻن جُملن کي ڳنڍين ٿا. اهڙن ڳنڍيندڙ لفظن کي 'حرف جملو' چئجي ٿو.
- اُن جا ٻيا مثال آهن: نه ته، ان ڪري، تنهن ڪري، ڇڻ

هيٺين جملن مان حرف جُملو ڳولهيو:

- (۱) مان ۽ مالها مندر ۾ ویاسین.
- (۲) گوپال موٽي آيو پر راڌا اُتي رهجي ويئي.
- (۳) سر لا پات پڙهندي يا گوڀند گيت ڳائيندو.
- (۴) برسات تيز پوڻ لڳي. انڪري هوءَ دير سان پهتي.
- (۵) تون هل نه ته مان هلي ويندس.

پاڻ ڪريان - پاڻ سڪان

● برٽڪيٽ ۾ ڏنل لفظ جي معنيٰ وارو لفظ ٺاهڻ لاءِ گول ۾ مناسب اکر وجهي لفظ ٺاهيو.

(طاقت)				پ	
(خاطري)			ڪ		
(آسمان)				ن	
(ٿاڻو)			ق	و	
(پاڻ)		د	و		
(ساراهه)			آ	س	
(سنس)			هم	و	
(عجب)		ت	ي	ح	
(مصيبه)		ي	ل	ڪ	ت
(نفعو)		د	ٿ	آ	ف

۸. هميشه سنو سوچجي

ٻڌو. پڙهو ۽ سمجھو.

ڪنهن شهر ۾ هڪ سينت رهندو هو. سينت گهنشامداس هڪ وڏي فئڪٽريءَ جو مالڪ هو. فئڪٽريءَ ۾ سڀني ڪم ڪندڙن سان سينت جو سدا سنو وهنوار هوندو هو. فئڪٽريءَ جي مئنيجر همانشوءَ تي سينت جو آڻوٽ ڀروسو هو. همانشو پنهنجو ڪم تمام ايمانداري ۽ اورچائيءَ سان ڪندو هو. سينت جي غير - حاضريءَ ۾ هڪ هڪ ڳالهه جو نپتارو پنهنجي جوابداري سمجھي پورو ڪندو هو. خاص ڳالهه اها هئي ته هو ڪڏهن به موڪل نه وٺندو هو. انهن خوبين ڪري، هن سينت جي دل ۾ هڪ پختي جڳهه پاتي هئي.

هڪ دفعي قصو ائين ٿيو، جو همانشو فئڪٽريءَ تي نه آيو. سينت ذرا پريشان ٿيو. همانشوءَ جي غير حاضري ڪجهه ڏينهن هلي. سينت جي من ۾ خيال آيو، ”شايد مان همانشوءَ جي پگهار نه وڌائي آهي، ان ڪري هو غير حاضر رهي آڻ سڌي نموني اشارو ڏيئي رهيو آهي.“ جڏهن همانشو فئڪٽري تي حاضر رهيو ته سينت بنا ڪارڻ پڇندي کيس سڏي چيو، ”همانشو، هن مهيني کان تنهنجي پگهار ۾ ڏهه سيڪڙو اضافو ٿيندو.“ همانشو موت ۾ فقط مشڪيو ۽ پنهنجي ڪم تي لڳي ويو. ائين وقت جي رفتار هلندي رهي. پر ڪجهه ڏينهن بعد همانشو وري ٿورا ڏينهن فئڪٽريءَ تي نه آيو. هاڻ ته سينت ڏمرجي ويو. من ۾ سوچيائين ته زوريءَ غير حاضر رهي، همانشو پگهار وڌائڻ ٿو چاهي. جڏهن همانشو نوڪري تي واپس آيو ته سينت کيس گهرائي چيو، هن مهيني کان

تنهنجي پگهار ڏهه سيڪڙو گهٽ ٿيندي.“ همانشو ڪنهن به قسم جو رد عمل نه ڏنو ۽ شانت من سان پنهنجي ڪم ۾ مشغول ٿي ويو. همانشوءَ جي ان وهنوار سين کي حيرت ۾ وجهي ڇڏيو. پگهار وڌڻ وقت به همانشو شانت هو ۽ پگهار گهٽجڻ وقت به هو شانت آهي. اهي ويچار سين کي ستائڻ لڳا. يڪدم همانشو کي سڏائي چيو، ”همانشو، ڪهڙي ڳالهه آهي، پگهار ۾ واڌ وقت به تون چپ هئين، هاڻي پگهار ۾ ڪاٺ کانپوءِ به تون چپ آهين، ائين ڇو؟“

همانشو مشڪندي ورائيو ”سين جي، در حقيقت پهريون دفعو جڏهن مان غير - حاضر هوس، ان وقت مونکي ڏي ڄاڻي هئي، جڏهن توهان منهنجي پگهار وڌائي ته مون سوچيو ته اها واڌ منهنجي ڏي ڪري آهي. ٻئي دفعي مان پنهنجي ماءُ جي ديهانت سبب غير حاضر هوس، ان وقت توهان منهنجي پگهار گهٽائي ڇڏي. مونکي لڳو ته هاڻ منهنجي ماما هن سنسار ۾ نه آهي، انڪري منهنجي پگهار گهٽجي آهي. همانشوءَ جو اهو جواب ٻڌي سين گد گد ٿي کيس چيو، ”واهه! مان تنهنجي ان شفي ويچار ڌارا تي مفتون آهيان. جنهن فئڪٽري ۾ تو جهڙا واڌو ويچار رکندڙ آهن، اها فئڪٽري ڪڏهن به ٽوٽي ۾ نه ويندي.“ هاڻ ته مان تنهنجي پگهار ٻيڻي ڪري رهيو آهيان. تنهنجي ايمانداري، تنهنجي اورچائي ۽ اها سوچ تنهنجا رتن آهن.

نوان لفظ:

نپٽارو = نبيرو	حيرت ۾ وجهڻ = عجب ۾ وجهڻ	اظافو = واڌ
گد گد ٿيڻ = خوش ٿيڻ	مُغتون = موهت	ٽوٽو = نقصان
ڏمر جي وڃڻ = ڪاوڙجڻ	پروسو = وشواس	

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- ۱) همانشو پنهنجو ڪم ڪيئن ڪندو هو؟
- ۲) سين پریشان ڇو ٿيو؟
- ۳) همانشوءَ جي ڪهڙي وهنوار سين کي حيرت ۾ وجهي ڇڏيو؟
- ۴) واڌو ويچار هئڻ ڪري همانشوءَ کي ڪهڙو فائدو ٿيو؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- ۱) سين جي دل ۾ همانشو لاءِ هڪ پختي جڳهه ڇو هئي؟
- ۲) سين ڇا سوچي همانشو جي پگهار وڌائي؟
- ۳) همانشو پگهار وڌائڻ ۽ گهٽائڻ وقت چپ رهڻ جو ڪهڙو ڪارڻ ٻڌايو؟
- ۴) اسان کي هميشه واڌو ويچار رکڻ گهرجن. سمجهايو.

سوال ۳: هيٺيان جملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن؟

- ۱) ”اها واڌ، منهنجي ڏي ڪري آهي.“
- ۲) ”هو غير حاضر رهي، ان سڌي نموني اشارو ڏيئي رهيو آهي.“
- ۳) ”واهه! مان تنهنجي ان شفي ويچار ڌارا تي مفتون آهيان.“

سوال ۴: هيٺين ساڳي معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو:-

الف	ب
(۱) خوبيون	نقصان
(۲) مڃتو	گُٺ
(۳) ڀروسو	موهت
(۴) ٽوٽي	وشواس

سوال ۵: هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪر آڻيو.
نپٽارو ڪرڻ، حيرت ۾ وجهڻ، گد گد ٿيڻ، اِظافو ٿيڻ، ڏمر جي وڃڻ

سوال ۶: هيٺين لفظن جا ضد لکو.
حاضر، خوبيون، ايمانداري، شانت

پورڪ آڀياس

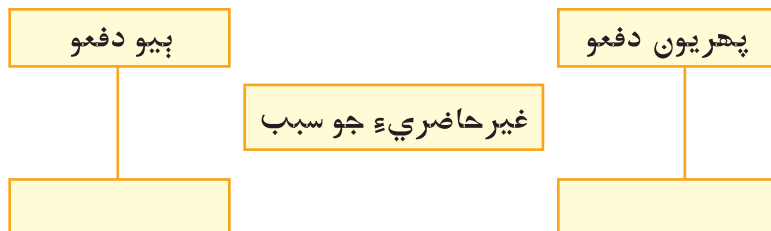
(۱) ٽڪر تي عملي ڪر:

همانشو مشڪندي وراڻيو ----- تنهنجا رتن آهن.

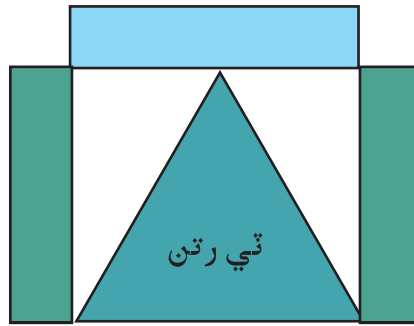
(i) برٽڪيٽ مان لفظ چونڊي جملن ۾ ليک ڏنل لفظ بدلائي ڄملا وري لکو:
(جواب ڏنو، نقصان، امڙ، دنيا)

- (۱) پنهنجي ماءُ جي ديهانت سبب غير حاضر هوس.
- (۲) ماما هن سنسار ۾ نه آهي.
- (۳) اها فڪٽري ڪڏهن به ٽوٽي ۾ نه ويندي.
- (۴) همانشو مشڪندي وراڻيو.

(ii)

(iii) ٽڪنڊو پورو ڪريو:-

(۲) هيٺ ڏنل جملن لاءِ شفي ويچار ڌارا لاءِ ✓ ۽ نفی ويچار ڌارا لاءِ ✗ استعمال ڪريو:-

جملو	شفي	نفی
(۱) راجيش چيو، ”هي ڇا ڪامياب ٿيندو؟“		
(۲) سنيتا چيو، ”جيت منهنجي اوس ٿيندي.“		
(۳) هريش چيو، ”گاڏي ته گسي ٿي ويندي.“		
(۴) ريشما چيو ”ڪوشش ڪرڻ وارا هارائيندا نه آهن.“		

ويا ڪرڻ

حرف ندا

هيٺيان جملا پڙهو:

- (۱) مار! اڄ اسان هڪ گول سان هارائجي وياسين.
- (۲) آها! اڄ اسين بيڪد خوش آهيون.
- (۳) هاءِ هاءِ! ويچارِيءَ جو گهر سڙي ويو.
- (۴) شل! پرماٽما توتي ديا ڪري.
- (۵) واہ! اڄ تو ڪهڙو نه بهادريءَ جو ڪم ڪيو آهي.

مٿين لفظن ۾ ’مار‘، ’آها‘، ’هاءِ هاءِ‘، ’شل‘ ۽ ’واہ‘ لفظ جملي ۾ الڳ ٻيڻل آهن ۽ اهي لفظ خوشي، افسوس، خواهش، ۽ عجب ظاهر ڪرڻ ۾ ڪم ايندا آهن، انهن کي حرف ندا چئبو آهي. ندا معنيٰ سڏ يا دانھن.

هيٺين جملن مان حرف ندا ڳولهيو:

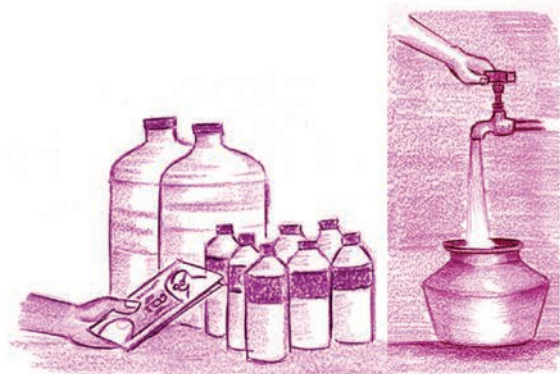
- (۱) افسوس! هي ڇا ٿي ويو.
- (۲) آڙي! هي ڇا پيو ڪرين.
- (۳) ڪمال آ! هي ڪهڙو سنگن آهي.
- (۴) مار! راجيش ڪري پيو.
- (۵) شاباش! تمام سٺي ڳالھ ٻڌائي آئيئي.

پاڻ ڪريان - پاڻ سڪان

ڏسو. ڇا ڇيو. ڇرڇا ڪريو. ٻڌايو.

۱. پاڻي

?

۲. راڌا (زيتون وڪڻڻ واريءَ جي ڌيءَ)

هدايت:- ماستر شاگردن کان چترن بابت ڇرڇا ڪرائي سوال پڇي پنهنجا ويچار / رايو ٻڌائڻ لاءِ چوي.
مثال 'پاڻيءَ جي حالت / بچت بابت.

(۲) راڌا بابت ويچار / توهين راڌا جي جڳهه تي هجو ته ... وغيره.

۹. پنڄڪڙا

ٻُڌو. سمجھو ۽ ڳايو.

لڳايون گهر گهر ۾ اڄ باغ،
وڌايون ميون پاڇين کي،
گهٽايون ان جي گهرجن کي،
مٽايون مڪتاجيءَ جا داغ،
لڳايون گهر گهر ۾ اڄ باغ.

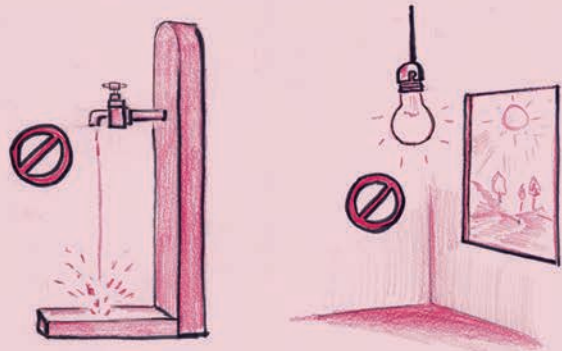
صفائي سڀا هڪ وردان،
نه ڏسجن ڪچرن جا ڪٽ ڏير،
بيماريون پويان ڪنديون پير،
هوا، جل شدي، بدن ٻلوان،
صفائي سڀا هڪ وردان.

بچايون ڏي، پڙهايون ڏي،
سنڀالي وٺندي گهر سنسار،
جڳت ٿي پوندو باغ بهار،
سڀيئي چونڊس 'جڳ جڳ جي'،
بچايون ڏي، پڙهايون ڏي.

بچايون اڄ بچلي ۽ پاڻي،
ضرورت سڀ کي جن جي آهي،
جيئون سڀ هڪ ٻئي جي لاءِ،
هنڊايون وڌڙن جي واڻي،
بچايون اڄ بچلي ۽ پاڻي.

نوان لفظ:

مٽايون = دور ڪريون،	مڪتاجي = موٽاجي،	وردان = ڏات
پير ڪرڻ = پڻتي موٽڻ،	جڳت = سنسار،	باغ بهار ٿيڻ = خوش ٿيڻ،
جڳ جڳ جيئڻ = سدا سلامت رهڻ.		

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

۱. ميو، پاڇيون وڌائڻ لاءِ ڇا ڪرڻ گهرجي؟
۲. بيماريون پويان پير ڪڏهن ڪنديون؟
۳. بدن ٻلوان رکڻ لاءِ ڇا ضروري آهي؟
۴. جڳت باغ بهار ڪڏهن ٿي سگهندو؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

۱. شاعر باغ لڳائڻ لاءِ ڇو ٿو چوي؟
۲. صفائيءَ کي وردان ڪيئن ثابت ڪري سگهيو؟
۳. ڏيئرن کي بچائڻ ۽ پڙهائڻ ڇو ضروري آهي؟

سوال ۳: بيت جي آڌار تي سٽون پوريون ڪريو:

۱. وڌايون گهرجن کي.
۲. هوا، جل هڪ وردان.
۳. سنڀالي وڻندي باغ بهار.

سوال ۴: بيت جي آڌار تي خال ڀريو:

۱. مٽايون جا داغ.
۲. پويان ڪنديون پير
۳. بچايون ٿي ۽ پڙهائون

سوال ۵: ڏنل لفظن جا هر آوازي لفظ ڳولهي لکو:

۱. لڳايون، باغ، وردان، ڏير، سنسار.
۲. 'س' سان شروع ٿيندڙ ٿي لفظ ڳولهي لکو.

پورڪ آپياس

(۱) شعر - بند تي عملي ڪم:

صفائيءَ سڀا هڪ وردان بچايون ٿي ۽ پڙهائون ٿي ۽.

(i) هيٺ ڏنل سٽن جو نثري روپ لکو :-

- (۱) بيماريون پويان ڪنديون پير
- (۲) جڳت ٿي پوندو باغ بهار

(ii) ”صفائي سيوا هڪ وردان“ بابت پنهنجا ويچار لکو.

(iii) ”وردان“ لفظ جا اکر ڪم آڻي نوان لفظ ٺاهيو

(۱) ----- (پئڇ سان لاڳاپو رکندڙ)

(۲) ----- (دروازو)

(۳) ----- (گهوٽ)

(۴) ----- (مٿي تي موجود)

(iv) ’بچايون ڏيئي، پڙهايون ڏيئي‘

جو آڌار وٺي هيٺ ڏنل جملن لاءِ برٽڪيٽ ۾ صحيح / غلط لکو

(۱) ڏيئي گهر سنسار سنڀاليندي آهي. ()

(۲) ڏيئي هڪ ٻوجھ آهي. ()

(۳) ڏيئي ڄمڻ تي، خوشيون منائڻ گهرجن. ()

(۴) ڏيئي پڙهائڻ سان تعليم جو ڦهلاءُ ٿئي ٿو. ()

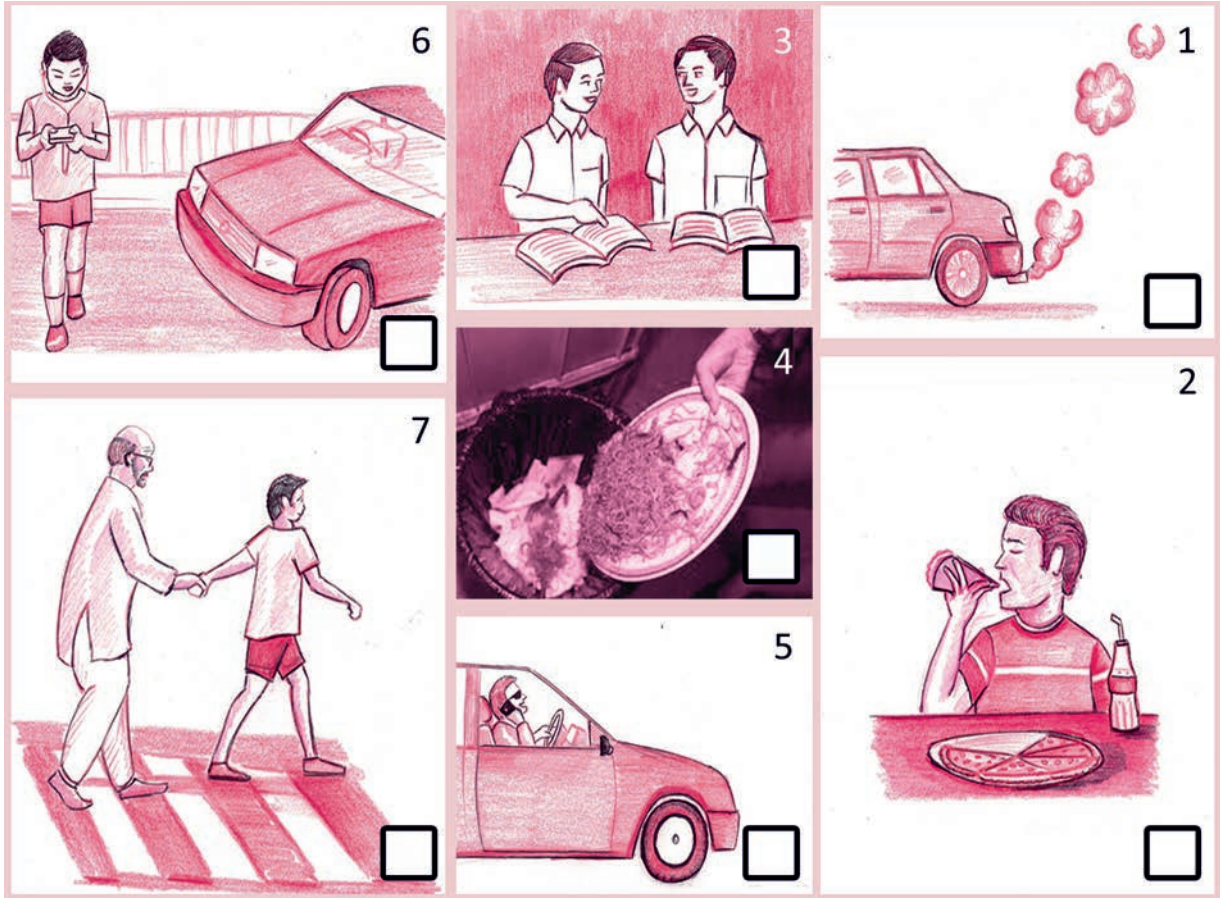
(۲) بتي بچائو بتي پڙهائو‘ ڪاريڪرم هيٺ سرڪار پاران ڏيئرن لاءِ ڪهڙيون سهوليتون ميسر

ڪيون ويون آهن. نيت ذريعي ڄاڻ حاصل ڪري لکو.

(۳) ”وڻ مان فائدا“ ان وشيه تي مضمون لکو.

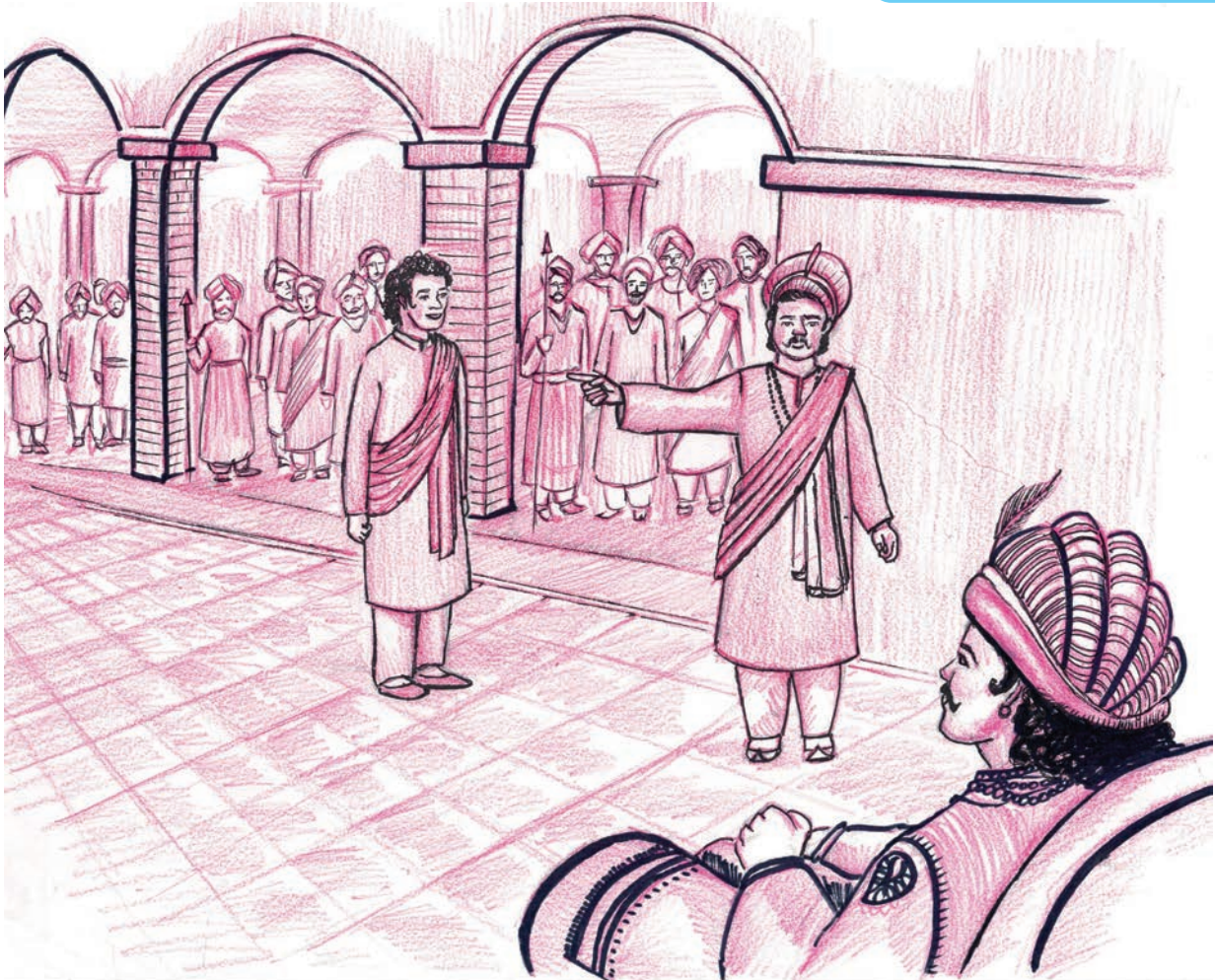
(۴) چتر ڏسو. چرچا ڪريو ۽ ٻڌايو ته صحيح آهن يا غلط:-

چتر ۾ ڏنل چوڪنڊي ۾ ✓ يا ✗ لکو.

۱۰. اکبر بیربل

ٻُڌو. پڙهو ۽ سمجھو.

هڪ دفعي اکبر بادشاهه جي درٻار ۾ هڪ شخص آيو. اکبر بادشاهه جي اڳيان هن هڪ شرط رکيو ”توهان جي درٻار مان ڪير به منهنجي ماترپاشا کي سڃاڻي، نه ته توهان قبول ڪيو ته توهان جي درٻار ۾ سڀ بيوقوف آهن.“

درٻارين هن کان الڳ الڳ ٻولين ۾ سوال ڪيا. هن هر ڪنهن جا هر ٻوليءَ ۾ جواب ڏنا. هو هر پاشا ۾ اهڙي نموني ڳالهائي رهيو هو جڏهن ته اهائي هن جي ماترپاشا هجي.

آخر ۾ هن اکبر بادشاهه کي چيو ”مان توهان کي پنهنجي ماترپاشا سڃاڻڻ لاءِ هڪ هفتي جو وقت ڏيان ٿو، ٻڌايو منظور آڻو؟“ اکبر بادشاهه بيربل ڏانهن اشارو ڪيو، جنهن ڪنڌ لوڏي ها ڪئي. اکبر بادشاهه ان شخص کي چيو، ”تنهنجو شرط منظور آهي.“

پرديسي شخص کي محلات ۾ هڪ ڪمري ۾ رهايو ويو. رات جي وقت جڏهن هو گهري نند ۾ سمهيو پيو هو ته بيربل هن جي ڪمري ۾ آيو ۽ هن هڪ ڪڪڙ کڻي هن جي ڪن ۾ گهمايو. شخص پنهنجو پاسو ورائي ۽ ڪن کي مهڻي وري سمهي پيو. بيربل وري ٻيو دفعو ساڳئي حرڪت ڪري لڪي بيٺو. ”آڙي! ڪير آهي مون کي نند ۾ پریشان ڪري رهيو آهي؟“ ائين چئي سمهي پيو.

پورن ستن ڏينهن کانپوءِ شخص دربار ۾ حاضر ٿيو. بيربل الڳ الڳ ٻولين ۾ هن سان ڳالهايو. آخر ۾ هن چيو ”جهان پناهه هن جي ماتر پاشا سنڌي آهي.“ اهو ٻڌي شخص حيران ٿي ويو.

اڄ پهريون دفعو ڪوئي هنجي ماتر پاشا سڃاڻي سگهيو آهي هن بيربل جي ڏاڍي ساراهه ڪئي ۽ چيو ”ڏنيم آهي ڀارت ورش، جتي تو جهڙا عقلمند رهندا آهن.“

هن جي وڃڻ کانپوءِ اڪبر بيربل کان پڇيو ”بيربل تو اهڙو ڏکيو ڪم ڪيئن ڪيو؟“

بيربل چيو، ”جهان پناهه جنهن وقت انسان ڪروڙ ۾ هوندو آهي تنهن وقت هو پنهنجي ٻولي ڳالهائيندو آهي پوءِ بيربل ان رات واري سڄي ڳالهه ڪري ٻڌائي سڀني دربارين بيربل جي ساراهه ڪئي ۽ اڪبر بادشاهه پنهنجي گلي جو هار لاهي بيربل کي ڏنو ۽ هن جي عزت وڌائي.“

نوان لفظ:

حيران ٿيڻ = عجب ۾ پئجي وڃڻ پريشان ڪرڻ = تنگ ڪرڻ حرڪت = کپڻ، ڪروڙ، غصو

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- (۱) اڪبر بادشاهه جي دربار ۾ آيل شخص ڪهڙو شرط رکيو؟
- (۲) آيل شخص ماتر پاشا سڃاڻڻ لاءِ اڪبر بادشاهه کي گهڻو وقت ڏنو؟
- (۳) بيربل پرديسيءَ جي ڪمري ۾ ڇو ويو؟
- (۴) پرديسيءَ جي ماتر پاشا ڪهڙي هئي؟

سوال ۲: هيٺين جا ٿوري ۾ جواب لکو.

- (۱) بيربل پرديسيءَ جي ماتر پاشا ڪيئن سڃاڻي سگهيو؟

سوال ۳: هيٺان جملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن.

- (۱) ”اڙي! ڪير آهي؟ مون کي ننڊ ۾ پريشان ڪري رهيو آهي.“
- (۲) ”جهان پناهه، هن جي ماتر پاشا سنڌي آهي.“

سوال ۴: (الف) هيٺين جا ضد لکو:

آخر، حاضر، ساراهه، عقلمند

(ب) خال ڀريو:

- (۱) بيربل وري ٻيو دفعو ساڳئي ----- ڪئي.
- (۲) پرديسيءَ شخص کي ----- ۾ هڪ ڪمري ۾ رهايو ويو.
- (۳) پورن ----- ڏينهن کانپوءِ پرديسي دربار ۾ حاضر ٿيو.

پورڪ آپياس

(۱) ٽڪر تي عملي ڪم.

پرديسي شخص کي محلات ۾ عقلمند رهندا آهن.

(i) هيٺ ڏنل 'صفت' ۽ 'اسم' کالمن ۾ مناسب لفظ لکو :-

صفت	گهري	پنهنجو	---
اسم	--	--	دفعو

(ii) هيٺين جملن جو سلسلو ٺاهي لکو

- (۱) پورن ستن ڏينهن کان پوءِ شخص درٻار ۾ حاضر ٿيو.
- (۲) شخص کي محلات ۾، هڪ ڪمري ۾ رهايو ويو.
- (۳) اهو ٻڌي شخص حيران ٿي ويو.
- (۴) جهان پناه، هن جي ماتر پاشا سنڌي آهي.

(iii) هيٺين لفظن مان جملا ٺاهي لکو :-

- (۱) محلات، رات، ماتر پاشا، حيران، ساراھ

(iv) هيٺين جا عدد جمع لکو :-

- (۱) ڪمرو، ڪُن، ٻولي، رات، وزير.
- (۲) اڪبر - بيربل وانگر 'وتايو فقير' جا ٽوٽڪا هٿ ڪريو ۽ توهان کي وڻندڙ ٽوٽڪو ڪلاس ۾ اچي ٻڌايو.
- (۳) پنهنجي ماتر پاشا تي ۱۵ کان ۲۰ جملا لکو.
- (۴) تينالي راما جا قصا به مشهور آهن. انٽرنيٽ ذريعي يا لئبرريءَ ۾ وڃي پڙهي ڪوبه هڪ قصو پنهنجن لفظن ۾ لکو.
- (۵) "پارت ديش مھان" ان وشيه تي مضمون لکو.
- (۶) هيٺين مھان نارين جي نيت ذريعي ڄاڻ حاصل ڪري لکو.

سچيتا ڪرپالاڻي

مئڊم ڪيور

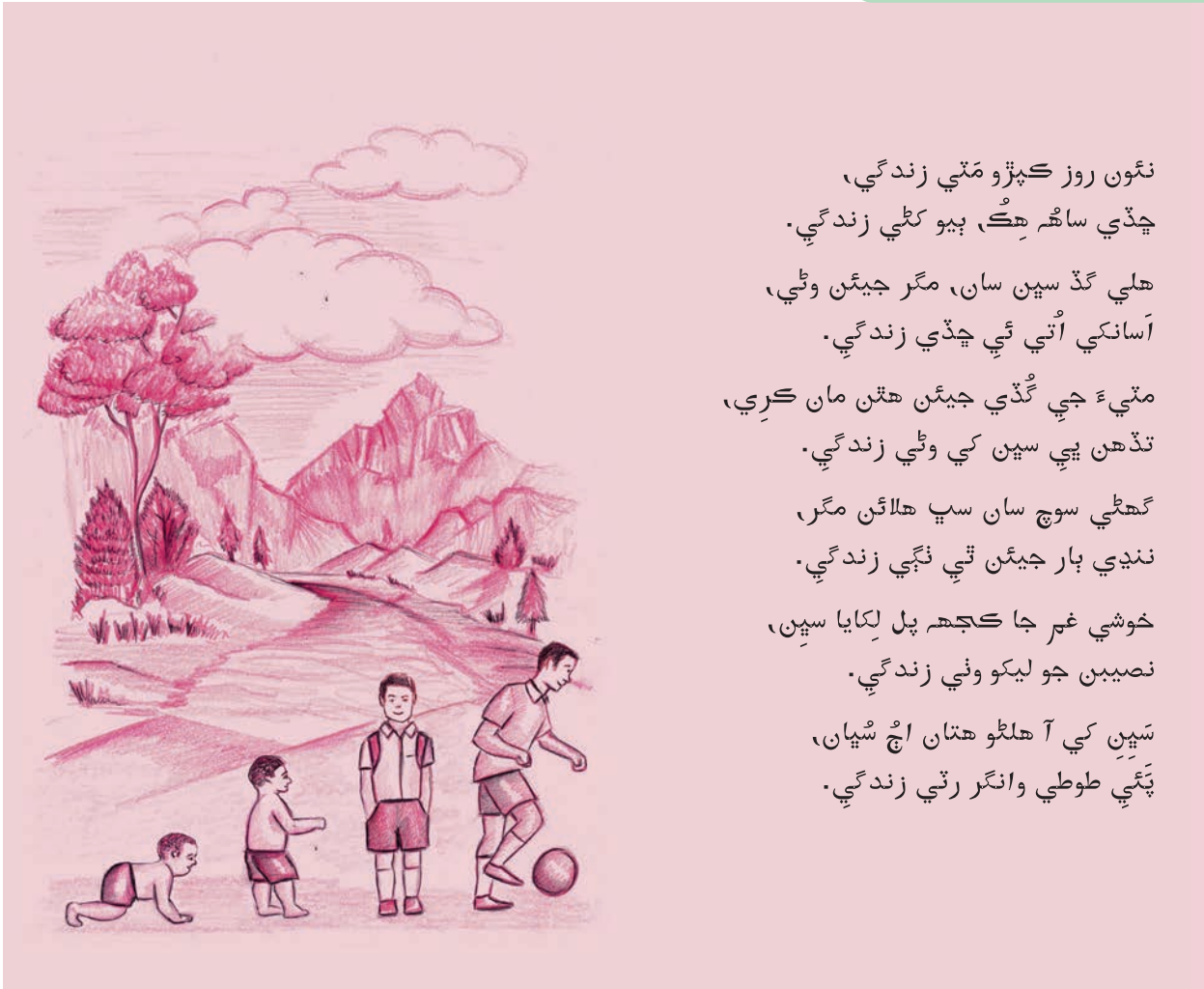
ڪلپنا چاولا

مئري ڪام

۱۱. زندگي

ٻُڌو. سمجھو ۽ ڳايو.

نئون روز ڪپڙو مٽي زندگي،
چڏي ساھ ھڪ، ٻيو ڪٿي زندگي.
ھلي گڏ سڀن سان، مگر جيئن وڻي،
آسانڪي اُتي ئي چڏي زندگي.
مٽيءَ جي گڏي جيئن ھٿن مان ڪري،
تڏھن پي سڀن کي وڻي زندگي.
گھڻي سوچ سان سڀ ھلائڻ مگر،
ننڍي ٻار جيئن ٿي ٺڳي زندگي.
خوشي غم جا ڪجهه ٻل لکايا سڀن،
نصيبن جو ليکون وٺي زندگي.
سڀن کي آھڻو ھٿن اچ سڀان،
پڻي طوطي وانگر رٿي زندگي.

نوان لفظ:

نصيب = پاڻڳ

سوچ = سمجھ

مٽڻ = بدلائڻ

رٿڻ = وري وري چوڻ

ليکون وٺڻ = حساب وٺڻ

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- ۱) زندگي روز ڇا ٿي بدلائي؟
- ۲) آسان کي زندگي ڪٿي ٿي چڏي؟
- ۳) مٽيءَ جي گڏي جي ڪنهن سان پيت ڪيل آهي؟
- ۴) زندگي ڪهڙو ليکون وٺي ٿي؟

سوال ۲: هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

- (۱) طوطي وانگر زندگي ڇا رٿي پئي؟
- (۲) زندگيءَ جي پيٽ ٻار سان ڪيئن ڪيل آهي؟
- (۳) زندگيءَ بابت شاعرا جا ويچار پنهنجن لفظن ۾ لکو.

سوال ۳: خال ڀريو:-

- (۱) نئون روز ----- مٽي زندگي.
- (۲) ----- اُتي ئي ڇڏي زندگي.
- (۳) گهڻي سوچ سان سڀ ----- مگر.
- (۴) خوشي غم جا ڪجهه ڀل لکيا -----.

سوال ۴: بيت جي آڌار تي ستون پوريون ڪريو.

- (۱) نئون روز ----- ڪٿي زندگي.
- (۲) هلي گڏ ----- ڇڏي زندگي.
- (۳) سڀني کي ----- رکڻي زندگي.

سوال ۵: هر آوازي لفظ ٻولهي لکو:-

پورڪ آڀياس

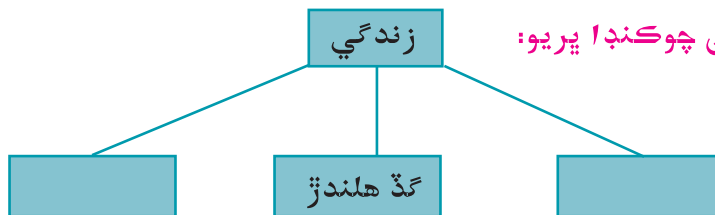
(۱) شعر - بند تي عملي ڪر

هلي گڏ سڀني سان ----- وٺي زندگي

(i) هيٺ ڏنل ستن جو نثري روپ لکو.

- (۱) آسان کي اُتي ئي ڇڏي زندگي.
- (۲) ننڍي ٻار جئن تي ٺڳي زندگي.

(ii) هيٺيان چوڪنڊا ڀريو:

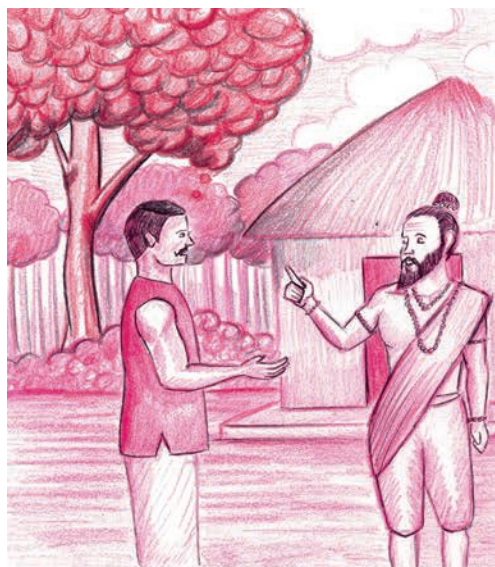
(۲) توهان کي هن ڪويتا جون ڪهڙيون ستنون وڻيون؟ ڇو؟ لکو.

(۳) ٻن دوستن يا ساهيڙين جي وچ ۾ پسنديداريءَ ۾ وٺ پوکڻ بابت گفتگو لکو.

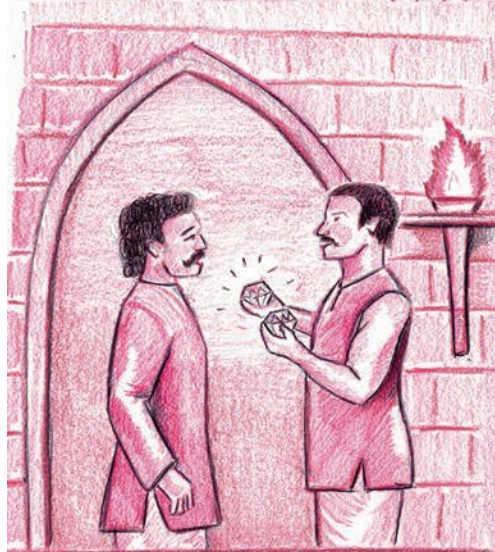
(۵) 'زندگي' بابت ٿورن جملن ۾ پنهنجا رايو لکو.

۱۲. سچائيءَ جو انعام

ٻُڌو. پڙهو ۽ سمجھو.

هڪ نامي چور هڪ ڏينهن ڪنهن درويش وٽ ويو ۽ هٿ جوڙي چوڻ لڳو، ”سائين! مان گنهگار آهيان. اوهين مونکي دعا ڪريو ته خدا منهنجو ڏوھ بخشي.“ درويش چيس، ”اي نادان، جيسين تون پنهنجون برايون نه ڇڏيندين، تيسين چوٽڪاري جي اُميد رکڻ اجائي اٿئي. بس اڄ کان ئي پنهنجي خراب ڪمن کان توبه ڪر ۽ سنئين رستي تي اچ ته ڏٺي توتي مهربان ٿئي.“ چور جواب ڏنس، ”سائين چوري ڇڏڻ مونکان ڪين پڇندي، اها عادت هاڻي پڪي ٿي چڪي آهي. باقي ٻيو ڪم چئو ته ڪريان.“

درويش چيس، ”پلا ايترو ڪر ته آئينده ڪوڙ ڪڏهن به نه ٻالھاءُ.“ چور اها ٻالھه قبول ڪئي ۽ ڪوڙ کان توبه ڪيائين. ٻئي ڏينهن چور ارادو ڪيو ته اڄ اڌ رات جو شاهي محل جي چوري ڪجي. جڏهن به پهر رات جا گذريا، تڏهن چور ٺهي سنڀري نڪتو. اتفاق سان بادشاهه به چمڙا پوش ڪري شهر جي سڌ لھڻ نڪتو هو. چور کي ڏسي چيائينس، ”ميان، ڪيڏانهن ٿو وڃين؟“ چور جنهن سدائين سچ ٻالھائڻ جو اقرار ڪيو هو، جهٽ پٽ جواب ڏنو، ”شاهي محل ۾ چوري ڪرڻ ٿو وڃان.“ بدليل ويس ۾ بادشاهه چيس، ”مان به چور آهيان. مونکي به پاڻ سان وٺي هل.“ چور قبول ڪيو ۽ ٻئي گڏجي هليا.

جنهن وقت بادشاهه ۽ چور شاهي محل جي دروازي وٽ پهتا، تنهن وقت بادشاهه چيس، ”ميان، تون اندر وڃ، مان ٻاهر ٿو بيهي نگهباني ڪريان ته ڪو سنٽري ته ڪونه ٿو اچي.“ چور اها رت پسند ڪئي ۽ پاڻ هڪ دروازي جو ڪڙو پڪي اندر گھڙيو. هڪ ڪمري ۾ وڃي ڏسي ته هڪ ميز تي هيرا رکيا آهن. دل ۾ خيال ڪيائين ته هيرا آهن ٿي ۽ اسين پاڻيوار به. ايمانداري انهيءَ ۾ آهي ته ٻنهي جا حصا هڪ جيترا هجن. انهيءَ ڪري اسين هڪ هڪ ورهائي به هيرا ته کڻنداسين، باقي ٽيون ڪيئن ورهائينداسين، انڪري بهتر آهي ته ٽيون ايتئي پيو رهي ۽ به هيرا کڻان. اهو فيصلو ڪري به هيرا کيسي ۾ وجهي ٻاهر آيو ۽ هڪ هيرو پنهنجي ساٿيءَ کي ڏنائين ۽ ٻيو پاڻ رکيائين. بادشاهه کي ته محل جو سڀ حال معلوم هو. پڇيائينس، ”ميان، فقط به هيرا هٿ آيئم؟“

چور جواب ڏنو، ”هيرا هئا ٿي، پر خيال ڪيم ته ٽيون ورهائبو

ڪيئن؟ سو ميز تي ٿي ڇڏي آيس.

بادشاهه کي شڪ پيو ۽ پاڻ اندر وڃي ڏٺائين ته برابر ٽيون هيرو ميز تي رکيل هو. هو چور جي ايمانداريءَ تي خوش ٿيو ۽ دل ٿي دل ۾ سندس تعريف ڪرڻ لڳو.

رستي ۾ بادشاهه چور کان موڪلائي موٽيو ۽ سڌو پنهنجي محلات ڏانهن وريو. وزير کي سڏي، پڳل دروازو ڏيکاري چيائين، ”منهنجا وفادار وزير! ڏس اڄ ڪنهن چور دروازو پڳو آهي ۽ اندران ڪجهه نه ڪجهه چوري ڪري ويو آهي. تون اندر وڃين ڏس ته ڪو نقصان ته ڪونه ٿيو آهي.“ وزير اندر ويو ۽ هڪ هيرو ميز تي رکيل ڏسي، اندرئين کيسي ۾ وجهي، ٻاهر آيو ۽ منهن فلھڙو ڪري بادشاهه کي چيائين، ”حضور! ميز وارا ٿي هيرا چور ڪئي ويو.“ اهو ٻڌي بادشاهه کي ڏاڍو ڊک ٿيو. هيري وڃڻ جو ڊک ڪونه ٿيس، پر ارمان اهو ٿيس ته سندس وزير کان ته چور وڌيڪ ايماندار آهي. وڌيڪ ڪي ڪين چيائين. وزير کي موڪل ڏنائين. پر صبح ٿيندي ئي وزير کي موقوف ڪري چور کي گهرائي کيس وزير مقرر ڪيائين. چور پڻ چوري ڪرڻ کان به چٽو ۽ چورن جي به پاڙ پتي ڪڍيائين.

نوان لفظ:

سنئون = سڌو	بخشي = معاف ڪري	دعا = آسپس
معلوم = ڄاڻ، خبر	سنٽري = دربان	تعريف = ساراهه
وفادار = ايماندار	چمڙا پوش = ويس بدلائي	منهن فلھڙو ڪرڻ = مايوس ٿيڻ

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- (۱) چور هٿ جوڙي درويش کي ڇا چيو؟
- (۲) چور کي رات جو ڪير گڏيو؟
- (۳) ميز تي گهڻا هيرا رکيا هئا؟
- (۴) چور به هيرا ڇو کنيا؟

سوال ۲: هيٺ ڏنل سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو:-

- (۱) راجا پڳل دروازو ڏسي پنهنجي وزير کي ڇا چيو؟
- (۲) راجا کي ڏک ڇو ٿيو؟

سوال ۳: هيٺيان جملا ڪنهن ڪنهن کي چيا آهن؟

- (۱) ”سائين! مان گنهگار آهيان.“
- (۲) ”شاهي محل ۾ چوري ڪرڻ ٿو وڃان.“
- (۳) ”مون کي به پاڻ سان وٺي هل.“
- (۴) ”حضور! ميز وارا ٿي هيرا چور ڪئي ويو.“

سوال ۴: هيٺين جا ضد لکو:

(الف) ڏينهن، بادشاهه، شهر، ايماندار، نقصان، اقرار

(ب) هيٺين جون صفتون ٺاهيو:

عادت، رات، شڪ، دُڪ

(ٺ) هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملي ۾ ڪم آڻيو.

اُميد رکڻ، قبول ڪرڻ، سڏ لھڻ

(ٽ) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو.

لاءِ، بادشاهه، وڃان ٿو، وفادار، اسين

پورڪ آڀياس

(i) ٽڪر تي عملي ڪم:

جنهن وقت بادشاهه ۽ چور - - - - - سندس تعريف ڪرڻ لڳو.

(i) جملن جي برٽڪيٽ ۾ صحيح بيان لاءِ ✓ ۽ غلط بيان لاءِ ✗ لکو.

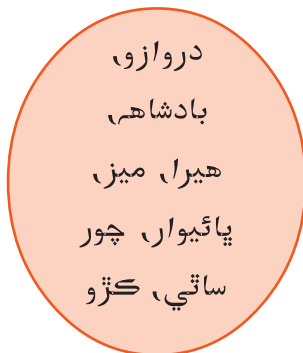
- (1) مڪل جي دروازي تي منتري بيٺو هو. ()
- (2) چور ٽن هيرن مان ٻه هيرا کنيا. ()
- (3) بادشاهه کي مڪل جو سڀ حال معلوم هو. ()
- (4) بادشاهه کي چور جي ايمانداري وڻي. ()

(ii) برٽڪيٽ ۾ ڏنل هدايت سمجهي ڄملا وري لکو:

- (1) ٻه هيرا کيسي ۾ وجهي ٻاهر آيو (ليڪ ڏنل لفظ بدران 'هڪ' ڪم آڻيو).
- (2) چور اها رت پسند ڪئي. (زمان مستقبل ۾ لکو).
- (3) بادشاهه کي شڪ پيو. (زمان حال ۾ بدلايو).
- (4) دل ٿي دل ۾ سندس تعريف ڪرڻ لڳو. (ليڪ ڏنل لفظ بدران ٻيو مناسب لفظ ڪم آڻيو).

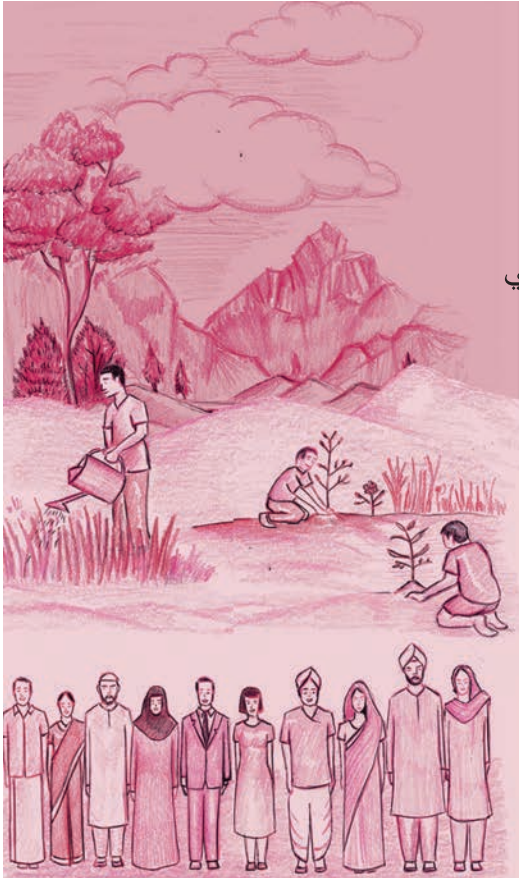
(iii) گول ۾ مليل لفظن کي ساهوارن ۽ بي جان ۾ ورهايو:-

بي جان	ساهوارا

۱۳. گل کلايون اڱڻ ۾

ٻُڌو. سمجھو ۽ ڳايو.

اڄ ته ملي ڪري، هڪ باغ بڻايون اڱڻ ۾،
ٻوٽو ٻوٽو پنهنجي هٿن سان، پاڻ لڳايون اڱڻ ۾.

سوچيندي سوچيندي سال لڳي ويا، هر ڪوئي هڪ ٻئي ڏي ٽڪي
ڇو نه اڄ پنهنجي سوچ ملائي، جوت جڳايون اڱڻ ۾.

وقت ملڻ جو آيو آهي، ملي ڪري ان ڳالهه کي سمجھون،
تو ۾ مون ۾ هڪ ئي رب آ، ڇو نه ويڇو وڃايون اڱڻ ۾.

هل ته هليون گڏجي ڳولهيون ڪي، منظر رات سهانيءَ جا،
ڇو نه سفر کي سهڻو بڻائي، جُھول جُھلايون اڱڻ ۾.

ڇو ”نردوش“ ٿو ذڪر ڪرين، آندي ۽ اندياري جو،
ڇو نه اڄ پنهنجو ٻوٽو ٻاري، گل کلايون اڱڻ ۾.

نوان لفظ:

ٻوٽو ٻارڻ = سٺو ڪم ڪرڻ.

منظر = نظارا

ويڇو = دُوري، فاصلو

ٽڪڻ = ڏسڻ

آپياس

سوال ۱: هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو.

- (۱) اڱڻ ۾ جوت ڪڏهن جڳندي؟
- (۲) ڪوي گڏجي ڇا ڳولهن لاءِ ڇوي ٿو؟
- (۳) ڪنهن جو ذڪر ڪوي نٿو ڪرڻ چاهي؟

سوال ۲: هيٺين سٽن جي معنيٰ لکو:-

- (۱) وقت ملڻ جو آيو آهي، ملي ڪري ان ڳالهه کي سمجھون،
تون ۾ مون ۾ هڪ ئي رب آ، ڇو نه ويڇو وڃايون اڱڻ ۾.
- (۲) ڇو ’نردوش‘ ٿو ذڪر ڪرين، آندي ۽ انديا ري جو،
ڇو نه اڄ پنهنجو ٻوٽو ٻاري، گل کلايون اڱڻ ۾.

سوال ۳: بيت جي ستن جا جوڙا ملايو.

جهول جُهلايون اڻڻ ۾
هر ڪوئي هڪ ٻئي ڏي ٽڪي
جوت جڳايون اڻڻ ۾
منظر رات سُهانيءَ جا

- (۱) سوچيندي سوچيندي سال لڳي ويا
- (۲) ڇو نه اڄ پنهنجي سوچ ملائي
- (۳) هل تو هلوڻ گڏجي ٻولهيون ڪي
- (۴) ڇو نه سفر ڪي سهڻو بڻائي

پورڪ آڀياس

شعر - بند تي مشغوليون

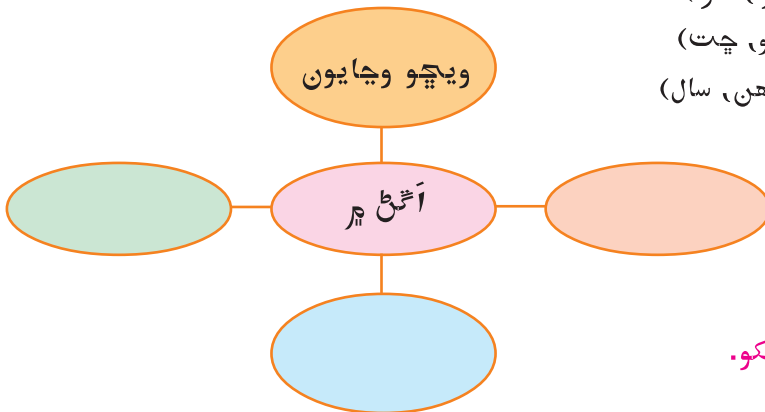
سوچيندي سوچيندي جهول جُهلايون اڻڻ ۾

(i) هيٺ ڄمڻ سان لاڳاپو رکندڙ ستون لکو:-

- (۱) سڀني ۾ هڪ ئي ايشور آهي.
- (۲) ياترا وڻندڙ بڻايو.
- (۳) آڇو ته پيد پاءُ مٽايون.
- (۴) سوچ ويچار ۾ چڱو عرصو گذري ويو.

(ii) ليک ڏنل لفظ بدران برئڪيٽ مان مناسب جواب چونڊي ڄمڻ وري لکو:-

- (۱) هر ڪو ئي هڪ ٻي ڏي ٽڪي (نھاري، سڏي، ڏئي)
- (۲) منظر رات سُهاني جا (چتر، نظار، تارا)
- (۳) جوت جڳايون اڻڻ ۾ (پڌر، ڪمر، چت)
- (۴) وقت ملڻ جو آيو آهي (سمو، ڏينهن، سال)

(iii) مثال موجب ڳول ڀريو:-

(iv) 'ڏياري' وڃي ٿي مضمون لکو.

(۲) 'سوچيندي سوچيندي سال لڳي ويا.' ان ست ۾ 'سوچيندي' لفظ ٻه دفعا ڪم آيل آهي.

اهڙي طرح برئڪيٽ مان مناسب جواب ڳولهي ڄاڻ ڀريو.

(زار زار، آهستي آهستي، هلندي هلندي، پڇندي پڇندي)

(۱) ----- هلندي به آخر ڪمي آورچائيءَ سان شرط ڪئي.

(۲) آخر ----- راڌا کي صحيح ائڊريس ملي ٿي ويئي.

(۳) رانديڪو ٿڌڻ ڪري ٻار ----- روئڻ لڳو.

(۴) بنا ڌيان ڪري راجيش ----- ڌڪو کاڌو.

महाराष्ट्र राजीव पाथी पस्तक नरुती व
आपुस करु सनशुदन नुडल, पृथु.

सुधु (अरु.) सुधुनरती इतुतु ॢ वी

₹ 30.00

